

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
POLITOLOGIJA

**POLITIČKE PRETPOSTAVKE DEMOKRATIZACIJE
INSTITUCIONALNE ORGANIZACIJE GRADA SARAJEVA**

-magistarski rad-

Kandidat:
Elvir Nišić
Broj indeksa: 477/II PLG

Mentor:
Prof. dr. Elmir Sadiković

Sarajevo, april 2023. godine

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

POLITOLOGIJA

**POLITIČKE PRETPOSTAVKE DEMOKRATIZACIJE
INSTITUCIONALNE ORGANIZACIJE GRADA SARAJEVA**

-magistarski rad-

Kandidat:
Elvir Nišić
Broj indeksa: 477/II PLG

Mentor:
Prof. dr. Elmir Sadiković

Sarajevo, april 2023. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1.TEORIJSKO METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	7
1.1. Teorijska osnova istraživanja.....	7
1.2. Predmet istraživanja.....	7
1.3. Problem istraživanja.....	7
1.4. Metode istraživanja.....	8
1.5. Hipoteze.....	8
1.6. Prostorni i vremenski okvir istraživanja.....	8
2. HISTORIJSKI RAZVOJ LOKLANE SAMOUPRAVE	
U GRADU SARAJEVU.....	9
2.1. Sarajevo u vremenu Otomanske uprave.....	9
2.2. Sarajevo u doba Austro-Ugarske uprave.....	10
2.3. Sarajevo u Kraljevini SHS i u Kraljevini Jugoslaviji.....	12
2.4. Sarajevo u periodu 1945-1990.....	13
2.5. Ustavno-pravni položaj grada Sarajeva 50tih i 60tih godina XX stoljeća.....	16
2.6. Sarajevo u vremenu pripreme i održavanja XIV ZOI.....	18
2.7. Agresija na Bosnu i Hercegovinu i grad Sarajevo 1992-1995.....	20
3. USTAVNO-PRAVNI POLOŽAJ GRADA SARAJEVA U POSTDEJTONSKOM PERIODU SA UKLONOM NA MOGUĆNOST REFORME NADLEŽNOSTI I TERRITORIJALNE ORGANIZACIJE.....	21
3.1. Sarajevo kao glavni grad Bosne i Hercegovine i FBiH.....	21
3.2. Sarajevo kao jedinica lokalne samouprave	22
3.3. Statutarna organizacija lokalne samouprave u Gradu Sarajevu.....	26
3.4. Sarajevo kao regionalni centar u Jugoistočnoj Evropi.....	37

3.5. Političko-pravni položaj grada Sarajeva u postdejtonskom periodu.....	38
3.6. Pokušaj promjene pravnog statusa Grada Sarajeva.....	40
3.6.1. Ideje za novi ustavni okvir nadležnosti Grada Sarajeva.....	42
3.6.2. Promjene teritorijalne organizacije i načina izbora Gradskog vijeća Grada Sarajeva i gradonačelnika Grada Sarajeva.....	43
4. KOMPARATIVNI MODELI LOKALNE SAMOUPRAVE GLAVNIH GRADOVA CENTRALNE I JUGOISTOČNE EVROPE SA OSVRTOM NA GRAD SARAJEVO.....	47
4.1. Grad Zagreb.....	48
4.2. Grad Ljubljana.....	51
4.3. Grad Beograd.....	53
4.4. Grad Skoplje.....	56
4.5. Grad Budimpešta.....	58
4.6.1. Grad Beč.....	60
4.6.2. Grad Tirana.....	62
4.6.3. Grad Sarajevo.....	64
5. ZAKLJUČAK.....	67
LITERATURA.....	69

UVOD

U sociološkoj teoriji postoji stajalište po kome je grad projekcija globalnog društva u prostoru i središte civilizacijskog dostignuća u ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju. Grad je takvu poziciju zadobio u socijalnom, ekonomskom i urbanom razvoju po tome što u njemu, kao velikoj urbanoj aglomeraciji življenja, ljudi zadovoljavaju njihove potrebe u svim oblastima ljudskog stvaralaštva. Gradovi su od svog nastajanja tokom historijskog razvoja društva, postajali ekonomsko i kulturno središte, kako života ljudi u urbanom središtu, tako i svog okruženja. U gradovima su se razvile ekonomske i tržišne aktivnosti i u tom kontekstu, proizvodne i uslužne djelatnosti. Unutar razvoja gradova uspostavljaju se one ljudske stvaralačke aktivnosti koje su omogućile da gradovi postanu nosioci obrazovne, naučne i kulturne djelatnosti. Nastajanje i razvoj škola, univerziteta i ustanova kulture veže se za opstojnost gradova kao zajednica življenja ljudi u urbanim gradskim središtima. U modernom vremenu, a to znači u industrijskom i postindustrijskom dobu, naglašena je koncentracija ljudi u velikim gradskim centrima.

Bosna i Hercegovina je u drugoj polovini devetnaestog stoljeća, zapravo od odluka Berlinskog kongresa 1878. godine, došla pod upravu Austrougarske. Od tog vremena se u Bosni i Hercegovini uvodi proces industrijalizacije i urbanizacije. Svoj interes prema razvoju gradova Austrougarska posebno pokazuje prema urbanom i kulturnom razvoju Sarajeva. U Sarajevu će biti sjedište zemaljske administracije za Bosnu i Hercegovinu. U prve dvije decenije austrougarske vlasti u Sarajevu je izvedeno više razvojnih poduhvata. Grad Sarajevo je dobio svoju gradsku upravu i svoje gradsko vijeće. Izgrađeno je više, za to doba, savremenih objekata za rad Austrougarske uprave. I sam grad Sarajevo je dobio svoju gradsku vijećnicu, kao simbol postojanja Gradske uprave i samouprave. Uspostavljena je električna mreža za tramvajski saobraćaj. Izgrađeni su vodovodni i kanalizacioni sistemi. Izgrađeno je više objekata za razvoj obrazovanja i zdravstvene zaštite. Današnja gradska tržnica je izgrađena u doba Austrougarske uprave nad Bosnom i Hercegovinom. Podignute su i brojne stambene zgrade. Tako se grad Sarajevo proširio u odnosu na urbano jezgro iz doba Otomanske uprave.

Grad Sarajevo će u vremenu od četiri decenije Austrougarske uprave postati moderni urbani, kulturni i administrativni centar Bosne i Hercegovine unutar Austrougarskog carstva. Austrougarska uprava je na primjeru razvoja grada Sarajeva željela pokazati ostvarivanje svoje uloge u kulturnom, privrednom i sveopštem razvoju Bosne i Hercegovine.

Nakon Prvog svjetskog rata, Bosna i Hercegovina ulazi u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Od 1929. godine, kada je uvedena diktatura kralja Aleksandra, Bosna i Hercegovina gubi svoj dotadašnji položaj. Uspostavljaju se banovine kao glavne teritorijalno-administrativne jedinice. Teritorij Bosne i Hercegovine je razdijeljen na Drinsku, Primorsku, Zetsku i Vrbasku banovinu. Grad Sarajevo je bio središte Drinske banovine. Tokom postojanja Kraljevine Jugoslavije, Bosna i Hercegovina je egzistirala pod pritiskom velikosrpskog hegemonizma da se Bosna i Hercegovina etnički podijeli. To je i učinjeno potpisivanjem sporazuma Cvetković-Maček 1939. godine. Ovaj sporazum nije realizovan zbog početka Drugog svjetskog rata i fašističke okupacije Jugoslavije. Svo vrijeme vlasti Kraljevine Jugoslavije, Bosna i Hercegovina, a time i Sarajevo, nisu imali napredak u privrednom i kulturnom razvoju.

U vremenu socijalističkog razvoja Bosne i Hercegovine unutar Jugoslovenske socijalističke federacije, Bosna i Hercegovina na osnovu odluka Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a i Drugog zasjedanja AVNOJ-a dobija status državne federalne jedinice, ravnopravne Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori i Makedoniji.

Tokom 45 godina razvoja u socijalističkom periodu, Bosna i Hercegovina prolazi dvije faze u svom privredno-kulturnom razvoju. Sve do polovine 60-ih godina XX. stoljeća, Bosna i Hercegovina ima jednostran razvoj. On se ogleda u tome što Bosna i Hercegovina, unutar centralističkog upravljanja od strane federalnih institucija, postaje republika s baznom industrijom.

Od polovine 60-ih godina XX. stoljeća, Bosna i Hercegovina postiže novi kvalitet u svom ekonomsko-socijalnom razvoju. Republika Bosna i Hercegovina razvija prerađivačku industriju. Postiže zaposlenost za milion svojih državljanima. Uz sarajevski, formirana su još tri univerziteta: Tuzlanski, Banjalučki i Mostarski. Postiže cjelovit obuhvat djece osnovnim obrazovanjem unutar razvojnog projekta izgradnje 1000 novih škola. Izgrađene su moderne saobraćajnice od Sarajeva do svih opštinskih središta u 106 opština. Uvodi se politička decentralizacija velikih privrednih preduzeća, tako što se pristupilo razvijanju njihovih proizvodnih jedinica u izrazito nerazvijenim područjima.

Veći gradovi postaju nosioci razvoja novih industrija. Zenica postaje jugoslovenski centar razvoja metalurgije. U Tuzli se razvija hemijska industrija, u Banjoj Luci industrija celuloze, u Mostaru se pokreće proizvodnja aluminija. Sarajevo postaje središte velikih privrednih sistema, među kojima su najznačajniji: Energoinvest, Unis, Šipad, Famos,

Hidrogradnja i Unioninvest. Razvoj privrede i zapošljavanja omogućuje novu stambenu izgradnju, tako da su nastale dvije nove urbane cjeline unutar grada Sarajeva: Novo Sarajevo i Novi Grad.

Krajem 50-ih i tokom 60-ih godina, izvršena je reforma komunalnog sistema u Bosni i Hercegovini. Unutar te reforme, grad Sarajevo je dobio ustavni status posebne društveno-političke zajednice udruženih opština na području grada. Ovim statusom, grad Sarajevo je dobio nove i potpune nadležnosti u oblasti urbanog planiranja, izgradnje komunalne infrastrukture, razvoja komunalnih djelatnosti, razvoja privrede, te razvoja obrazovanja, nauke, zdravstva i kulture. Gradska uprava i Skupština grada su imali statutom grada utvrđene nadležnosti. Te nadležnosti su bile sveobuhvatne i omogućavale su cijelovito upravljanje ekonomskim, socijalnim, urbanim i kulturnim razvojem grada Sarajeva.

Tokom 70-ih godina XX. stoljeća, grad Sarajevo inicira svoju kandidaturu za domaćina XIV Zimskih olimpijskih igara. Inicijativa da Sarajevo bude organizator XIV Zimskih olimpijskih igara podrazumijevala je nove razvojne projekte. Tako je Sarajevo dobilo podršku međunarodnih finansijskih institucija za projekt zaštite čovjekove okoline. Glavni elementi tog projekta bili su dovođenje plina u grad Sarajevo i sanacija i urbanizacija bespravno izgrađenih padinskih naselja. Uz ovaj projekt, riješeno je vodosnabdjevanje, izgrađen novi kanalizacioni sistem i glavni prečistač otpadnih voda. Izgradnja stambenih naselja, novih saobraćajnica i sportskih terena za Olimpijske igre, bili su poseban segment u razvojnim planovima priprema za XIV Zimske olimpijske igre.

Za potrebe održavanja XIV. Zimskih olimpijskih igara, izvršeno je teritorijalno proširenje grada Sarajeva. U grad Sarajevo su integrisane opštine: Trnovo, Pale, Hadžići i Ilijaš. Grad sa svojih deset opština imao je, po Popisu stanovništva iz 1991. godine, ukupno 527.049 stanovnika. Na prostoru ovih opština bili su tereni za olimpijske igre. Tako je grad Sarajevo 1978. godine, uz urbano jezgro sa šest opština, proširen s četiri opštine u užem okruženju. Sve je to gradu Sarajevu omogućilo da uspješno organizuje XIV. Zimske olimpijske igre. Tokom priprema za održavanje XIV. Zimskih olimpijskih igara, grad Sarajevo je izgradio nove stadione i nove dvorane za zimske sportove. Nastala su nova stambena naselja. Uvećala se privredna i turistička djelatnost. U tom historijskom kontekstu, tokom 70-ih i 80-ih godina, Sarajevo postiže zlatni period u svom privrednom i urbanom razvoju. U Evropi i svijetu će postati poznati olimpijski centar.

Proces disolucije Jugoslovenske socijalističke federacije dovršen je tokom 1991. godine. Tokom te 1991. godine, u višepartijskoj Skupštini Bosne i Hercegovine provedena je međustranačka rasprava o državno-pravnom statusu Bosne i Hercegovine nakon raspada SFRJ. Dvije vladajuće stranke: HDZ BiH i SDA, zajedno s pet opozicionih stranaka, imale su stanovište po kome Bosna i Hercegovina, kao i druge republike jugoslovenske federacije, ima historijsko pravo da uspostavi svoj suvereni i nezavisni državni status. Nasuprot ovog stanovišta, bilo je protivljenje Srpske demokratske stranke, kao jedne od stranaka, koja je zajedno sa Strankom demokratske akcije i Hrvatskom demokratskom zajednicom činila parlamentarnu većinu. Demokratski ishod rasprave o nezavisnom i suverenom statusu države Bosne i Hercegovine u Parlamentu Bosne i Hercegovine završen je donošenjem odluke o provođenju referendumu građana. Referendum građana Bosne i Hercegovine o suverenom statusu države Bosne i Hercegovine proveden je 29. februara i 1. marta 1992. godine. Na referendumu se 64% građana Bosne i Hercegovine, svojom voljom, s 99% pozitivnog odgovora, opredijelilo da se Bosna i Hercegovina u budućnosti razvija kao suverena i nezavisna država. Nakon proglašenja rezultata referendumu i dobijanja međunarodnog priznanja u aprilu 1992. godine, Srpska demokratska stranka je, zajedno s Jugoslovenskom narodnom armijom i uz podršku Miloševićevog režima, izvela opsadu Sarajeva koja će trajati sve do Dejtonskog mirovnog sporazuma potписанog u Parizu u decembru mjesecu 1995. godine.

Tokom troipogodišnje opsade grada Sarajeva, koja je trajala 1465 dana, grad je kontinuirano granatiran. Ubijeno je preko 11.000 građana Sarajeva, u čemu je stradalo i 1.500 djece. Preko 70.000 građana Sarajeva je ranjeno sa većim ili manjim posljedicama za zdravlje. Granatiranjem su uništeni ili oštećena najrazvijenija privredna preduzeća, škole, zdravstvene ustanove. Posebno je oštećen stambeni fond i komunalna infrastruktura. Građani grada Sarajeva su pružili otpor i odbranili svoj grad. Izgrađen je tunel ispod sarajevskog aerodroma i tako uspostavljena veza grada Sarajeva sa slobodnom teritorijom na prostoru Bosne i Hercegovine.

Obnova grada Sarajeva započela je 1996. godine. Prvi korak u toj obnovi bio je obnova gradske infrastrukture i gradskog saobraćaja. Potom je uslijedila, uz znatnu pomoć međunarodne zajednice, obnova stambenih naselja i zgrada kulturnih, sportskih i upravnih djelatnosti. Privredna struktura je tokom granatiranja u potpunosti devastirana. U vremenu koje je dolazilo, tokom prvih decenija postratne obnove, nije uspjela obnova privrednih preduzeća. Samo je Fabrika duhana zadržala svoju predratnu poslovnu strukturu. Sva druga preduzeća su, kroz nepovoljnu privatizaciju, ugašena.

Veoma je bitno potcrtnati da je početkom 1996. godine, prve godine u postdejtonskom periodu, izvršena reintegracija grada Sarajeva. U sastav grada su reintegrisane sve predratne opštine: Ilijaš, Iličići, Hadžići, Vogošća, Trnovo. Samo je opština Pale, od deset predratnih opština u sastavu grada Sarajeva, ostala u okviru entiteta Republike Srpske. Manje prostorne cjeline predratnih opština Stari Grad, Novo Sarajevo, Novi Grad, Iličići i Trnovo, ostali su u sastavu grada Istočno Sarajevo, uspostavljenim tokom rata. Time je 60% uglavnom urbanog prostora Sarajeva pripalo Federaciji Bosne i Hercegovine, a 40% uglavnom ruralnog prostora pripalo je Republici Srpskoj.

Grad Sarajevo je u Dejtonskom ustavu Bosne i Hercegovine dobio status glavnog grada države Bosne i Hercegovine. Međutim, ni nakon dvije decenije u postdejtonskom vremenu, nije donesen Zakon o glavnom gradu u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Zbog političke suprotstavljenosti vladajućih etničkih stranaka, nije moguće, za duže vrijeme, donijeti Zakon o glavnom gradu Bosne i Hercegovine.

Tokom 1996. godine uspostavlja se Kanton Sarajevo na temelju Vašingtonskog mirovnog sporazuma, na prostoru devet predratnih opština koje su činile grad Sarajevo. Konstituisanje Kantona Sarajevo (11. marta 1996. godine) izvedeno je tako što su nadležnosti i imovina grada Sarajeva preuzete u nadležnost Kantona Sarajevo. Donošenjem Ustava Kantona Sarajevo, grad Sarajevo je ostao i bez statusa i bez nadležnosti i imovine, a koji je do tada egzistirao kao autonomna gradska jedinica u sistemu lokalne samouprave. Njegov status, nadležnosti i teritorijalni obuhvat ukinut je usvajanjem Ustava Kantona Sarajevo i Protokola o organizaciji Sarajeva, koga su zajedno potpisali dva člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, zapravo članovi Predsjedništva Alija Izetbegović i Krešimir Zubak, te zamjenik Visokog predstavnika međunarodne zajednice M. Štajner. Ovim dokumentima je ukinut dotadašnji najviši organ upravljanja gradom Sarajevom – Skupština grada Sarajeva, obrazovana nakon višestranačkih neposrednih izbora 1990. godine.

Rješenja uspostavljena u Ustavu Kantona Sarajevo, kao i u Protokolu o organizaciji Sarajeva, dovela su do normativnog i stvarnog reduciranja historijske opstojnosti grada Sarajeva u njegovojo poziciji jedinice lokalne samouprave. Radi se o tome da je grad Sarajevo u predratnom vremenu bio posebna društveno-historijska i jedinstvena urbanistička i komunalna cjelina. Sarajevo je od petnaestog do dvadesetog stoljeća historijski oblikovalo svoj društveni i urbani prostor.

Ustav Kantona Sarajevo ne definiše nadležnosti grada Sarajeva, već to ostavlja da se definiše Statutom grada Sarajeva. Kako grad Sarajevo u odredbama Ustava Kantona nije dobio svoje nadležnosti, one se u Statutu grada nisu mogle definisati tako da mogu biti izvršene. Tako naprimjer od dvanaest nadležnosti definisanih Statutom grada Sarajeva, grad u 2013. godini ima samo jednu, koja se odnosi na regulacione planove. (Komšić 2014: 39) Nadležnosti u oblasti urbanog razvoja grada Sarajeva i upravljanja njegovim komunalnim djelatnostima su prisvojene u nadležnost Kantona Sarajevo. Grad Sarajevo je uspostavljen bez konkretnih i punih nadležnosti, bez teritorijalnog obuhvata na cijelom urbanom prostoru i bez sredstava za vlastito finansiranje. Većina aktivnosti njegovih organa svodi se na protokolarne poslove u oblasti međugradske saradnje i rijetke razvojne projekte kakav je bio izgradnja Trebevićke žičare.

Pokušaj promjene pravnog statusa grada Sarajeva sa usvajanjem amandmana L od LVII na Ustav Kantona Sarajevo, tokom 2017. godine, nije doveo do cjelovitog i optimalnog rješenja. Grad Sarajevo i dalje ima suženu teritorijalnu organizaciju na dijelu svog urbanog prostora, zapravo obuhvata četiri opštine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad. Uz to, nadležnosti u oblasti urbanog razvoja i upravljanja komunalnim djelatnostima samo su djelomično prenesene na grad Sarajevo. Zbog redukcije ustavno-zakonskog položaja grada Sarajeva, date u Ustavu Kantona Sarajevo, grad Sarajevo nema ni prepostavke ni mogućnosti da uspostavi svoju gradsku samoupravnu nadležnost i teritorijalnu organizaciju u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi.¹

¹ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV, Odjeljenje društvenih nauka. Knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str. 14-20.

1.TEORIJSKO METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

1.1. Teorijska osnova istraživanja

Osnova istraživanje ustavnog i zakonskog statusa glavnih gradova zemalja centralne i jugoistočne Evrope koje su prošle ili prolaze proces tranzicije, reforme lokalne samouprave i integracije u Evropsku uniju. Analizirani su sljedeći glavni gradovi: Zagreb, Ljubljana, Beograd, Skoplje, Budimpešta, Beč, Tirana i Sarajevo. U komparativnoj analizi modela lokalne samouprave u glavnim gradovima su posebno uzeti u obzir sljedeći aspekti: ustavni status glavnog grada u sistemu teritorijalno – administrativne organizacije državne vlasti i lokalne samouprave, ustavni i zakonski položaj glavnog grada, s posebnim osvrtom na obim samoupravnih nadležnosti i definirane odnose saradnje glavnih gradova s centralnim državnim vlastima u ostvarivanju njihove posebne uloge, organizacija lokalne samouprave u glavnim gradovima u pogledu unutarnje administrativno-teritorijalne organizacije i upravljanja javnim poslovima, organizacija gradskih vlasti i gradske uprave (način izbora lokalnih vlasti, odnos izvršne i zakonodavne vlasti). Analiza institucionalnog modela reforme i organizacije lokalne samouprave u Gradu Sarajevu.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je proces razvoja grada Sarajeva kroz analize društveno-historijskog razvoja lokalne samouprave tokom pet stoljeća. Oblikovanje modela organizacije kroz koje je prošla Gradska uprava Grada Sarajeva kao jedinica lokalne samouprave. Analiza komparativnih modela lokalne samouprave glavnih gradova centralne i jugoistočne Evrope, i to: Grad Zagreb, Grad Ljubljana, Grad Beograd, Grad Skoplje, Grad Budimpešta, Grad Beč, Grad Tirana. Istraživanja za novi ustavni nadležnosti Grada Sarajeva i promjene teritorijalne organizacije i načina izbora Gradskog vijeća Grada Sarajeva i gradonačelnika.

1.3. Problem istraživanja

Osnovni problem istraživanja baziran je na analizi političkih prepostavki demokratizacije koje su uticale na institucionalno uređenje i samu organizaciju grada Sarajeva.

1.4. Metode istraživanja

Što se tiče teorijskog i praktičnog dijela istraživanja, isto će biti zasnovano na metodi analize sadržaja i metodi komparacije uređenja glavnih gradova centralne i jugoistočne Evrope sa osvrtom na Grad Sarajevo kao jedinicu lokalne samouprave. Također će se koristiti metode dokazivanja, deskripcije i kompilacije s obzirom na veliki broj kvalitetnih znanstvenih radova, preuzeti su tuđi rezultati, opažanja, stavovi i spoznaje, što je naravno u radu citirano kao preuzeto.

1.5. Hipoteze

Generalna (opća) hipoteza: Promjena ustavno-političkog statusa grada Sarajeva i moguća izmjena Ustava Kantona Sarajevo, u čijim će odredbama grad Sarajevo dobiti pune nadležnosti gradske jedinice lokalne samouprave u svim oblastima ekonomsko-socijalnog, urbanog i kulturnog razvoja i s teritorijalnom organizacijom na cijelom urbanom prostoru.

Posebna hipoteza 1. Vraćanje punih nadležnosti gradu Sarajevu, u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi, čine pretpostavku za ubrzani razvoj grada Sarajeva i participaciju građana u upravljanju javnim poslovima iz statutarne nadležnosti grada Sarajeva.

Posebna hipoteza 2. Članstvo Bosne i Hercegovine u EU prepostavlja donošenje zakona o glavnom gradu Sarajevu u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i uređenje grada Sarajeva po principima glavnih gradova centralne i jugoistočne Evrope.

1.6. Prostorni i vremenski okvir istraživanja

Prostorni i vremenski okvir istraživanja odnosi se na vrijeme Otomanske uprave u Bosni i Hercegovini, zatim vrijeme Austro-Ugarske uprave u Bosni i Hercegovini, vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije. Analiza perioda od kraja drugog svjetskog rata do 1990-ih godina sa osvrtom na promjene 50-ih i 60-ih godine XX. stoljeća i vrijeme priprema održavanja XIV. Zimskih Olimpijskih igara. Period agresije na Bosnu i Hercegovinu i grad Sarajevo. Poseban okvir istraživanja bazira se na pregled razvoja lokalne

samouprave u gradu Sarajevu u Postdejtonskom periodu, pokušaju promjena u 2017.-oj koje su bile bitne za Grad Sarajevo, te donošenje novog Statuta Grada Sarajeva u 2023. godini.

2. HISTORIJSKI RAZVOJ LOKLANE SAMOUPRAVE U GRADU SARAJEVU

2.1. Sarajevo u vremenu Otomanske uprave

U doba Ottomanske uprave u Bosni su se razvile tri vrste gradova. Prvo, to su bili gradovi koji su se kao proizvodna, obrtna i kulturna središta razvili duž značajnih trgovačkih puteva. Na drugom mjestu su bili gradovi koji su formirani kao središta većih administrativnih i sudskih teritorijalnih jedinica, kao što su sandžaci i kadiluci. Osmanlije su također stavile u službu i proširile jedan broj starih rudarskih naselja i srednjovjekovnih trgovaca.²

Bosanska naselja gradskog tipa imala su, u pravilu, „status kasabe, odnosno provincijskog osmanskog grada.“ Samo su Sarajevo i Banja Luka, kao sjedišta Bosanskog ejaleta, stekli u XVI odnosno XVII stoljeću status šehera ili modernim jezikom rečeno, velegrada³.

Sarajevo, najprije u statusu kasabe postaje središte Bosanskog krajišta. Zapravo, dva prva naselja koja su dobila status kasabe u Bosanskom sandžaku, bila su Novi Pazar i Sarajevo. Utemeljen sredinom XV stoljeća, Novi Pazar je povezivao Skoplje sa zapadnim stranama ili Bosanskim krajištem, odnosno Sarajevom. I Novi Pazar i Sarajevo utemeljio je skopski, a kasnije bosanski krajišnik Isa-beg Ishaković. Sarajevo je Isa-beg Ishaković, svojom vakufnamom, utemeljio 1462. godine. Od tada, Sarajevo postaje veće urbano naselje⁴. Odlučujuće korake u urbanom razvoju Sarajeva učinio je, svojim zadužbinama, Isa-beg Ishaković. Prvi hamam u Sarajevu izgrađen je 1464. godine. Hamami su bili značajne privredne i društvene ustanove. Novoosnovani grad Sarajevo ubrzo je postao važno urbano i privredno središte. Sarajevo se našlo na raskrišću značajnih trgovačkih puteva koji su povezivali zapadnobalkanske posjede Osmanskog carstva i jadranske gradove, posebno Dubrovnik i Split sa Carigradom.⁵ Na jedinstvenom osmanskom tržištu, koje se prostiralo na tri kontinenta, Sarajevo se na njegovom evropskom dijelu razvilo u jedan od tri ili četiri najveća trgovačka i

² Imamović, M., (1998). Historija Bošnjaka, Bošnjačka zajednica kulture Preporod, Sarajevo, str. 183.

³ Ibid., str. 184.

⁴ Ibid., str. 218.

⁵ Ibid., str. 219.

obrtna centra. U Sarajevu se razmjenjivala, carinila i dalje otpremala najraznovrsnija roba, istovremeno iz Orijenta i iz evropskih zemalja i mediteranskih gradova.⁶

Sarajevo nije bilo samo trgovačko središte. Ono je vremenom postalo značajno obrtno središte. Tradicija gradskog života na Orijentu, koja je došla sa otomanskim upravom, podstakla je razvoj proizvodnih i uslužnih zanata u Sarajevu. U Sarajevu se razvilo oko osamdeset različitih proizvodnih i uslužnih zanata.⁷

Početkom treće decenije XVI stoljeća, zapravo 1521. godine, za upravnika Bosanskog sandžaka došao je Gazi Husrev-beg. Na tom položaju je ostao sve do smrti 1541. godine. Sa Gazi Husrev-begom počinje drugo građevinsko razdoblje. Zapravo, radi se o drugom razdoblju urbanog, privrednog i kulturnog razvoja Sarajeva. Smatra se da je to bio "zlatni vijek" u razvoju starog Sarajeva, koje je „upravo tada od kasabe postalo šeher“, što znači veliki grad. (Imamović 1998: 220) Kao veliko gradsko naselje, Sarajevo se razvijalo pod Otomanskom upravom u XVI, XVII i XVIII stoljeću. Početkom četrdesetih godina XVI stoljeća podignut je, iz sredstava Gazi Husrev-begova vakufa, bezistan s karavan-sarajem, poznat pod imenom Tašlihan. U njemu i njegovih 52 dućana prodavala se razna tekstilna roba. Gazi Husrev-begov bezistan bio je sve do Austrougarske okupacije centar bosanske trgovine. Oko 1554. godine dovršena je gradnja čitave Sarajevske čaršije s 45 ulica, kao i zanatske i trgovачke četvrti. U drugoj polovini XIX stoljeća, dolaskom Austrougarske vlasti u Bosnu i Hercegovinu, grad Sarajevo ulazi u novi historijski period svog urbanog, ekonomsko-socijalnog i kulturnog razvoja. Austrougarska vlast je imala strateški interes da ulaže u razvoj Sarajeva i gradske samouprave, kako bi pokazala da njena vlast donosi evropsku modernizaciju Bosne i Hercegovine. Urbanizacija i razvoj Sarajeva postaće simbol za napredak u periodu Austrougarske uprave nad Bosnom i Hercegovinom.

2.2. Sarajevo u doba Austrougarske uprave

Odlukom velikih evropskih sila na Berlinskom kongresu 1878. godine, upravu nad Bosnom i Hercegovinom dobila je Austrougarska carevina. Formalni suverenitet nad Bosnom i Hercegovinom i dalje je imao sultan Otomanske carevine. Unutrašnji razvoj Bosne i Hercegovine, i ekonomski i kulturni, potpao je pod vlast Austrougarske uprave.

⁶ Ibid., str. 219.

⁷ Ibid., str. 219.

Austrougarska carevina je u vremenu zaposjedanja Bosne i Hercegovine, zapravo u drugoj polovini XIX stoljeća imala veoma razvijenu upravu. Zajedničko ministarstvo za finansije u Beču dobilo je civilnu upravu nad Bosnom i Hercegovinom. U ekonomski zaostaloj Bosni i Hercegovini, Austrougarska uprava uvodi industrijalizaciju, urbanizaciju i razvoj kulture i obrazovanja. Svoj upravni aparat, osim Zemaljske vlade i njenih odjeljenja, Austrougarska uvodi u gradskim skupštinama. U centar pažnje dolazi urbani, ekonomski i kulturni razvoj grada Sarajeva. Opštine su bile organizovane samo u gradovima. U seoskim naseljima, vlast su vršili kotarski predstojnici preko seoskih starješina. Opštine su djelovale kao izvršni organi Zemaljske vlade, kao i okružnih oblasti i kotarskih ureda. Nadležnosti gradskih uprava obuhvatale su: komunalije, prikupljanje pojedinih poreza, taksi i pristojbi, urbanističko-građevinski zahvati, obrti, dobrovoljne svrhe (fondovi za siromašne), vatrogasne aktivnosti, provođenje popisa stanovništva, numeracija i uređenje ulica i trgova. Poseban status imalo je područje grada Sarajeva.⁸ Gradsко подручје (omeđen teritorij grada) bilo je izdvojeno iz kompetencija okružne oblasti i kotarskog (sreskog) ureda. Uprava nad gradom Sarajevom trebala je pokazati uspjehe Austrougarske uprave u modernizaciji Bosne i Hercegovine. Organizacija grada Sarajeva je imala: Gradsко вijeће i Gradsко поглаварство kao izvršna tijela⁹.

Postojao je i vladin povjerenik za glavni zemaljski grad – Sarajevo. Vladinom povjereniku je bila povjerena uprava javne sigurnosti i reda, ali i kontrola nad radom Gradskog vijeća. Sarajevska gradska opština je najprije dobila svoj privremeni statut 22. avgusta 1878. godine. Na osnovu ovog statuta, formirano je Vijeće grada Sarajeva. Za prvog gradonačelnika izabran je Mustaj-beg Fadilpašić. Nakon toga je sarajevska gradska opština dobila svoj stalni statut 1883. godine.¹⁰ Gradsko vijeće Sarajeva je funkcionalo kao produžena ruka državnih organa. Sarajevo, kao glavni zemaljski grad u vremenu Austrougarske uprave dobilo je posebno mjesto u austrougarskim poduhvatima modernizacije Bosne i Hercegovine. Od početka austrougarske uprave pa do Prvog svjetskog rata, Sarajevo je postiglo: urbani, privredni i kulturni preobražaj. Izgrađeni su urbana struktura i komunalne ustanove. Izgradnja modernog vodovoda završena je 1910. godine. Kanalizaciona mreža izgrađena je u dužini od 45 km od 1896. do 1903. godine. Električna centrala izgrađena je 1895. godine. Na tramvajima

⁸ Pejanović, M., (2015). Društveno-istorijski razvoj lokalne samouprave u XX stoljeću: Država Bosna i Hercegovina i demokratija, University-press, Sarajevo, str. 159.

⁹ Ibid., str. 159.

¹⁰ Ibid., str. 169.

je uveden električni pogon 1895. godine (dužina tramvajske pruge bila je od 5,7 km). Gradska uprava je dobila svoj simbol – gradsku Vijećnicu, koja je izgrađena od 1892. do 1895. godine.¹¹

Zemaljska vlada je u gradu Sarajevu izgradila veliki broj građevina različite namjene: Fabrika duhana, zgrada Zemaljske vlade, Zemaljska bolnica paviljonskog tipa, Šerijatska sudačka škola, Gimnazija, Učiteljska škola, zgrada Vrhovnog suda, Tvornica čilima, Pošta, Zemaljski muzej. (Pejanović 2015: 162) Regulacija Miljacke završena je 1897. godine. Drveni mostovi su zamijenjeni željeznim. Baščaršija je uređena između 1911. i 1913. godine.¹² Lokalna uprava je u vrijeme Austro-Ugarske dobila svoju racionalnu profesionalnu činovničku osnovu (udio stanovnika Bosne i Hercegovine u skupini zemaljskih činovnika porastao je sa 27,6% u 1905. godini na 42,19% u 1914. godini. Sarajevo kao glavni zemaljski grad, sa svojom upravom, potvrdio je sposobnost da zapadne uticaje spoji s istočnojčkom tradicijom i lokalnom kulturom.¹³

2.3. Sarajevo u Kraljevini SHS i u Kraljevini Jugoslaviji

Nakon Prvog svjetskog rata, Sarajevo je i u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca od 1918. do 1929, te u Kraljevini Jugoslaviji od 1929. do 1941. imalo poseban položaj, odnosno status grada. Od uvođenja šestojanuarske diktature 1929. godine ukidaju se oblasti i uspostavlja devet banovina. U Kraljevini Jugoslaviji, Sarajevo je bilo sjedište Drinske banovine. Tokom dvije decenije u Kraljevini Jugoslaviji, u Sarajevu nije zabilježen napredak u socijalnom, urbanom i kulturnom razvoju. Vrlo malo javnih ustanova je izgrađeno u to vrijeme. Ovo je bilo posljedica odnosa centralističke vlasti u Kraljevini Jugoslaviji prema Bosni i Hercegovini. U vremenu vlasti Kraljevine Jugoslavije, teritorij Bosne i Hercegovine služio je podjelama između interesa srpske i hrvatske političke elite. Takav odnos prema Bosni i Hercegovini potvrdio se postizanjem sporazuma Cvetković-Maček o formiranju Hrvatske banovine. Hrvatskoj banovini su pripali dijelovi srednje i sjeverne Bosne, zapadne Hercegovine i nekoliko drugih oblasti u kojima je živio znatan dio Hrvata.¹⁴ Sporazum nije realizovan zbog izbjivanja Drugog svjetskog rata. Za sve vrijeme Kraljevine Jugoslavije izgrađeno je, za dvadeset godina, samo nekoliko velikih novih građevina. Među njima je veliki sefardski hram,

¹¹ Pejanović, M., (2015). Društveno-istorijski razvoj lokalne samouprave u XX stoljeću: Država Bosna i Hercegovina i demokratija, University-press, Sarajevo, str. 161-162.

¹² Ibid., str. 162.

¹³ Ibid., str. 163.

¹⁴ Donia, R., (2006). Sarajevo-biografija grada, Institut za istoriju, Sarajevo, str. 191-192.

u današnjoj ulici Branilaca Sarajeva. Ta građevina je tokom 90-ih godina XX stoljeća dobila naziv Bosanski kulturni centar. U to vrijeme od 1920. do 1930. godine u Sarajevu je izgrađen „Vakufski neboder“ visok desetak spratova. Tada je još sagrađena i zgrada Hipotekarne banke. Nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine banka, smještena u Titovoj ulici, dobila je naziv i status Centralne banke Bosne i Hercegovine.¹⁵ Potkraj 1930. godine mnoge Sarajlije su zapale u dublje siromaštvo. U martu 1940. godine poslanik u Gradskom vijeću Nikola Prnjatović izvijestio je da dvadeset hiljada Sarajlija treba neku vrstu pomoći, a još pedeset hiljada ne doprinosi ništa u gradsku blagajnu.¹⁶ Radi se o tome da je osiromašen srednji građanski stalež, koji je bio glavna osnova komunalnih prihoda, a to je trgovački, zanatski i radnički stalež. Tokom Drugog svjetskog rata, Sarajevo je politički bilo dio Nezavisne države Hrvatske, a vojno pod njemačkom okupacijom. Grad Sarajevo s okolinom, pod nazivom Vrhbosna je predstavljao jednu od dvadeset dvije velike župe u NDH.¹⁷ Ustaška vlast u Sarajevu od 1941. do 1945. godine provodila je teror i istrebljenje Jevreja, Srba, Roma i antifašista. Ukupno je internirano 7092 Jevreja.

2.4. Sarajevo u periodu 1945-1990.

Tokom narodnooslobodilačke borbe 1941-1945. godine, s ciljem oslobođenja zemlje od fašističke okupacije, na oslobođenim teritorijama formirali su se Narodnooslobodilački odbori kao organi narodne vlasti u selima i gradovima. Na mreži Narodnooslobodilačkih odbora uspostavljena je nova narodna vlast u Federalnoj Bosni i Hercegovini, koja je odlukama Prvog, Drugog i Trećeg zasjedanja ZAVNOBiH-a obnovila i uspostavila svoju državnost kao jedna od šest federalnih jedinica jugoslovenske federacije. Sarajevo je dobilo položaj glavnog grada Federalne Bosne i Hercegovine. Nakon oslobođenja Sarajeva, 6. aprila 1945. godine, formirana je nova narodnooslobodilačka vlast. Grad Sarajevo u novom socijalističkom uređenju Bosne i Hercegovine dobija posebno mjesto kao političko, administrativno i kulturno središte i glavni grad Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine. Nakon Drugog svjetskog rata, Sarajevo ima manje od 100.000 stanovnika, da bi taj broj narastao na preko pola miliona 1991. godine.¹⁸

¹⁵ Donia, R., (2006). Sarajevo-biografija grada, Institut za istoriju, Sarajevo, str. 190.

¹⁶ Ibid., str. 192-193.

¹⁷ Ibid., str. 198-199.

¹⁸ Ibid., str. 230.

Prvi oblici organizacije vlasti u gradu Sarajevu označeni su obrazovanjem Gradskog vijeća pod imenom Gradski narodnooslobodilački odbor. Njegove članove je imenovao ZAVNOBiH (tada u ulozi prelazne vlade BiH) 19. aprila 1945. godine.¹⁹ Prvi predsjednik Gradskog narodnooslobodilačkog odbora Sarajevo bio je Husein Brkić, da bi nakon njegove smrti 1946. godine na to mjesto bio postavljen Ferid Čengić. Na početku je grad Sarajevo organizovan u devet kvartova, a od maja 1945. godine reorganizovan u četiri rejona. U svakom rejону je imenovan narodni odbor. Ovi organi su djelovali uglavnom kao provoditelji politika i direktiva Komunističke partije u Gradu. Prvi izbori za nove vlasti u gradu Sarajevu održani su u septembru 1945. godine.²⁰

U prvim godinama poslije Drugog svjetskog rata, Gradski narodnooslobodilački odbor je rješavao dva najveća problema: snabdjevanje građana hranom i stambeno zbrinjavanje novoprdošlih stanovnika Grada. Među prvim objektima koji su izgrađeni u postratnom vremenu, najviše dobrovoljnim radom omladinskih brigada, bio je novi stadion Koševo. Radovi su počeli 1947, a završeni u maju 1948. godine.²¹ Stadion je imao deset hiljada mjesta i postao je stadion fudbalskog kluba Sarajevo. Sedamdesetih godina, stadion je renoviran i dograđen. Na njemu će se 1984. godine organizovati ceremonija otvaranja XIV. Zimskih olimpijskih igara Drugi stadion je izgrađen u naselju Grbavica. Završen je u septembru 1953. godine.²² Stadion će postati domaći stadion fudbalskog kluba Željezničar. Tokom prve decenije socijalizma u Sarajevu, osnovan je veći broj novih institucija: Narodna biblioteka, Državni arhiv, Orijentalni institut, Naučno društvo Bosne i Hercegovine i Univerzitet u Sarajevu (osnovan 1949. godine). Jedan od prioriteta gradske vlasti bio je razvoj osnovnog i srednjeg obrazovanja. Tehničke škole su osnovane kako bi se zadovoljile rastuće potrebe za kvalifikovanim radnicima u industrijskom sektoru.²³ Ekonomskom razvoju grada Sarajeva posvećivana je posebna pažnja, kako gradskih organa vlasti, tako i republičkih organa. Tokom 1946. i 1947. godine, provedena je nacionalizacija privatnih preduzeća i njihovo pretvaranje u državna preduzeća. Grad Sarajevo je od početka 50-ih godina pa sve do 1990. godine, zapravo tokom četiri decenije, ostvario ekonomsku ekspanziju.²⁴ Razvijena su nova velika preduzeća: Energoinvest, Unis, Šipad, Elektroprivreda BiH, Unioninvest, Zrak, Tvornica vagona "Vaso Miskin", UPI (Udružena poljoprivredna proizvodnja), Famos – fabrika motora, Centrotrans.

¹⁹ Ibid., str. 231.

²⁰ Ibid., str. 231.

²¹ Ibid., str. 243.

²² Ibid., str. 244.

²³ Ibid., str. 249.

²⁴ Ibid., str. 250.

Formirano je, također, više građevinskih firmi: Hidrogradnja, Vranica, GP Bosna, GP Put, Žegrap. U ovim preduzećima je zaposleno više desetina hiljada kvalifikovanih i visokokvalifikovanih radnika. Rast privrede je omogućio izgradnju novih stambenih naselja: Grbavice, Čengić Vile, Alipašinog polja, Dobrinje, Ciglana, Koševskog brda, Otesa na Ilidži. Grad se tokom 60-ih i 70-ih godina geografski proširio s novom urbanom i saobraćajnom infrastrukturom. Izgradnja stambenih naselja išla je u pravcu zapadne strane Sarajeva. Od uvođenja samoupravljanja 50-ih godina dvadesetog stoljeća, započinje period izgradnje novog sistema lokalne samouprave. Zapravo, upravljanje radnika u preduzećima proširuje se na društveno samoupravljanje. U društveno-historijskom kontekstu uvođenja i razvoja samoupravljanja, oblikovan je koncept komune i komunalnog sistema. Komunalna, odnosno lokalna samouprava zasniva se na neposrednom učešću građana u odlučivanju o javnim poslovima u njihovoj lokalnoj zajednici. Samoupravljanje u opštini javlja se kao osnova cjeline društveno-političkog sistema. U tom kontekstu, opština se definiše kao osnovna političko-teritorijalna organizacija samoupravljanja radnog naroda i osnovna društveno-ekonomска zajednica stanovništva na svom području. Uz kida se određenje opštine kao administrativno-teritorijalne jedinice koja je provodila politiku i odluke viših organa vlasti. Ovim je uspostavljen princip decentralizacije u upravljanju društvenim poslovima. Opština dobija svoju autonomiju i svoj statut. Ona samostalno odlučuje o pitanjima iz svoje ustavne i statutarne nadležnosti. Koncept nadležnosti opštine čini: usmjeravanje i usklađivanje razvoja privrede; utvrđivanje budžeta; stvaranje uslova za zadovoljavanje zajedničkih potreba građana; organizovanje organa vlasti i društvenih službi; obezbjeđivanje uslova za ostvarivanje sloboda i prava građana; određuju se uslovi za vršenje djelatnosti komunalnih organizacija i ustanova; štiti se sigurnost ljudi i imovine i obezbjeđuje javni red i mir.²⁵

Uspostavljanje i razvoj komunalnog sistema doveo je do nove teritorijalne organizacije opština u Bosni i Hercegovini. Nakon donošenja Ustava Bosne i Hercegovine iz 1963. godine, uslijedile su daljnje promjene u teritorijalno-političkoj organizaciji lokalnih jedinica. Pri tome je vodeći pristup bio ukrupnjavanje opština kao osnovnih teritorijalnih i samoupravnih zajednica. Tako je na početku uvođenja komunalnog sistema (1955) broj opština sa 363 smanjen na 191, da bi se nakon ukidanja srezova 1966. godine broj opština smanjio na 106. Ovaj broj opština je tokom 70-ih godina povećan na 109 jedinica lokalne samouprave. Do toga je došlo formiranjem tri nove opštine, Novi Grad i Stari Grad na području Sarajeva i

²⁵ Pejanović, M., (2015). Društveno-istorijski razvoj lokalne samouprave u XX stoljeću: Država Bosna i Hercegovina i demokratija, University-press, Sarajevo, str. 171-172.

Neuma na području Čapljine.²⁶ S ovim brojem opština, Bosna i Hercegovina je 1990. godine ušla u doba višepartijskog sistema.

2.5. *Ustavno-pravni položaj grada Sarajeva 50tih i 60tih godina XX stoljeća*

Prema Opštem zakonu o narodnim odborima, iz 1952. godine, koji je bio savezni zakon, uvedene su kao političko-teritorijalne jedinice: opštine, gradovi, gradske opštine i srezovi. Ovim zakonom su formirane opštine kao posebne teritorijalne jedinice. Na osnovu saveznog zakona, u maju 1952. godine, donesen je Zakon o podjeli teritorije Narodne Republike Bosne i Hercegovine na srezove, gradove i opštine. Prema ovom Zakonu, Sarajevo, s obzirom da je ono i glavni grad Narodne Republike Bosne i Hercegovine i dalje ima status grada. Istovremeno se ovim Zakonom grad Sarajevo prostorno znatno proširuje. Pri tome se pravi razlika između užeg i šireg gradskog područja. Pored užeg područja grada Sarajeva (uže urbano područje), u sastav grada ulaze tri opštine koje su na njegovom području: Dolac sa sjedištem u Alipašinom Mostu, Ilijadža i Vogošća.²⁷

U okviru uspostavljanja i izgradnje komunalnog sistema, što je utemeljeno donošenjem Opštег zakona o uređenju opština i srezova, bitno se mijenja položaj grada Sarajeva. Grad Sarajevo nije više posebna političko-teritorijalna jedinica, koja bi bila izdvojena iz sastava sreza.²⁸ I pored toga, grad se kao posebna i jedinstvena urbanistička i komunalna cjelina nije mogao zanemariti. Ovo utoliko više što opštine ustanovljene na području grada, same nisu mogle rješavati mnoga zajednička pitanja u urbanom razvoju grada. Zbog toga je u saveznom zakonu o uređenju opština i srezova predviđena mogućnost da se statutom sreza može obrazovati gradsko vijeće, koje čine članovi sreskog vijeća i članovi vijeća proizvođača, koji su izabrani na području grada. Republičkim Zakonom o područjima srezova i opština u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini iz 1955. godine, smanjuje se broj srezova i opština. Na temelju ovog zakona, na ranijem području grada Sarajeva formirano je pet opština: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Ilijadža i Vogošća. Zbog jedinstvenosti i nedjeljivosti grada, nastala je potreba za obrazovanjem jednog jedinstvenog organa. Bilo je vidljivo da rez ne može u svemu da usklađuje djelatnosti narodnih odbora opština sa područja grada. Iz ovih razloga je statutom sreza Sarajevo iz 1956. godine obrazovano Gradsко vijeće sa zadatkom da

²⁶ Milidragović, D., (1984). Komunalno uređenje grada Sarajeva, Novinsko-izdavačka organizacija Službeni list SRBiH, Sarajevo, str. 44-45.

²⁷ Ibid., str. 46.

²⁸ Ibid., str. 49.

vrši zajedničke komunalne i druge poslove, a koji su od zajedničkog interesa za opštine na području grada Sarajeva. Gradsko vijeće je bilo poseban predstavnički organ grada, ali nije bilo organ vlasti.

U pogledu nadležnosti Gradskog vijeća Grada Sarajeva, ono je imalo ovlaštenje da donosi propise o uređenju komunalnih i drugih pitanja od zajedničkog interesa za čitav grad. Među najvažnijim pitanjima u nadležnosti Gradskog vijeća bila su: donošenje generalnog urbanističkog plana i regulacionog plana za cijeli grad, donošenje plana komunalne izgradnje na području grada, osnivanje privrednih i komunalnih preduzeća i ustanova od zajedničkog interesa za grad, osnivanje pojedinih fondova i druga pitanja. Gradsko vijeće se sastojalo od 50 članova, s tim što je svaka opština u njemu bila predstavljena srazmjerno broju svog stanovništva. Do promjene statuta sreza Sarajevo dolazi 1960. godine. Prema rješenjima u statutu sreza Sarajevo iz 1960. godine, nadležnosti Gradskog vijeća su sužene. Sa tako suženim nadležnostima, Gradsko vijeće je postojalo sve do 1963. godine, kada je donesen Ustav SFRJ i Ustav Republike Bosne i Hercegovine.²⁹

Grad Sarajevo je promijenio svoj pravni položaj, time što je stekao status društveno-političke zajednice 1969. godine. Promjena Ustava RBiH iz 1963. godine, izvršena na temelju Amandmana XVII na Ustav SFRJ, omogućila je da grad Sarajevo kao grad sa najviše opština, dobije status društveno-političke zajednice. U gradu Sarajevu, kao posebnoj društveno-političkoj zajednici, vrše se funkcije i poslovi od interesa za grad kao cjelinu. Posebnim Zakonom o gradu koji ima više opština iz 1969. godine, predviđeno je da grad Sarajevo vrši poslove u oblasti urbanizma, prostornog uređenja i unutrašnjih poslova, kao i druge poslove koji su od neposrednog interesa za privredni, komunalni, kulturni, zdravstveni i socijalni razvitak grada. Na osnovi promjene svoga pravnog statusa, grad je stekao i svoje vlastite izvore prihoda, koje je samostalno utvrđivao.³⁰ Tokom 1970. godine donesen je drugi Zakon o gradu koji ima više opština. Gradu Sarajevu je povjeroeno da, u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa, vrši čitav niz poslova koji proizilaze iz jedinstvenog urbanog i komunalnog gradskog područja. Prema ovom Zakonu, grad Sarajevo je dobio 14 konkretnih nadležnosti. One su definisane tako da grad Sarajevo usmjerava razvoj privrede, usmjerava izgradnju grada donošenjem urbanističkih i prostornih planova, stara se o obezbjeđivanju uslova za razvoj stambene privrede i društvenih djelatnosti, stvara uslove za razvoj obrazovanja, nauke, kulture i fizičke kulture, zdravstva, socijalne zaštite, obezbjeduje javni red i mir, vrši inspekcijski nadzor i

²⁹ Ibid., str. 51.

³⁰ Ibid., str. 62.

obezbjeđuje funkcionisanje komunalnih službi. Mnoge odredbe o nadležnosti grada Sarajeva upotpunjene su i konkretizovane Statutom grada 15. jula 1970. godine. Najviši organ vlasti i organ društvenog samoupravljanja bila je Skupština grada.³¹

Za pravni status grada Sarajeva, veoma je bitno da je Ustav SRBiH iz 1974. godine definisao Sarajevo kao posebnu društveno-političku zajednicu udruženih opština na području grada. Do 1977. godine četiri opštine: Centar Sarajevo, Novo Sarajevo, Ilički i Vogošća su sačinjavale urbani i prostorni obuhvat grada Sarajeva. Grad Sarajevo je, u okviru Projekta za pripreme XIV Zimskih olimpijskih igara, inicirao svoje prostorno proširenje i promjenu unutrašnje organizacije. Sarajevo je 1977. godine prošireno s još četiri opštine, sa svog šireg pripadajućeg prostora. To su opštine: Hadžići, Ilijaš, Trnovo i Pale. Istovremeno su na užem urbanom području grada, pored postojećih, obrazovane dvije nove opštine. To su opštine: Stari Grad Sarajevo i Novi Grad Sarajevo. Stari Grad Sarajevo je formiran podjelom opštine Centar Sarajevo na Centar Sarajevo i Stari Grad Sarajevo. Novi Grad Sarajevo je nastao podjelom opštine Novo Sarajevo na Novi Grad Sarajevo i Novo Sarajevo.³² Nakon proširenja i reorganizacije grada Sarajeva, donesen je novi Statut grada Sarajeva kao posebne društveno političke zajednice, 1978. godine. U ovom Statutu su definisane funkcije grada, a posebno u oblastima: privrede, urbanizma, stambeno-komunalne djelatnosti, saobraćaja, turizma, upravljanje društvenim zemljištem, zaštita čovjekove okoline, obrazovanje, kultura, socijalna politika i zdravstvena zaštita.

2.6. Sarajevo u vremenu pripreme i održavanja XIV ZOI

U literaturi o društveno-historijskom razvoju Sarajeva u vremenu pred održavanje XIV. Zimskih olimpijskih igara, a to je kraj sedme i početak osme decenije XX stoljeća, postoji saglasnost većine autora da je to bilo "zlatno" doba u historijskom razvoju grada Sarajeva. Radi se o tome da je u drugoj polovini 70-ih godina grad Sarajevo podnio kandidaturu za održavanje Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine. Kandidatura je prihvaćena na skupštini Međunarodnog olimpijskog komiteta održanog u Atini 1978. godine. Sarajevo je u velikoj konkurenciji između gradova svijeta dobilo u drugom krugu glasanja najviše podrške i tako dobilo priliku da bude organizator XIV. Zimskih olimpijskih igara. Na svečanom zatvaranju uspješno održanih XIV. Zimskih olimpijskih igara 1984. godine, Juan Antonio Samaranch,

³¹ Ibid., str. 64-66.

³² Ibid., str. 102.

predsjednik Međunarodnog olimpijskog komiteta će izjaviti da su to bile najbolje organizovane Zimske olimpijske igre do tog vremena. U deceniji pred održavanje Zimskih olimpijskih igara, gradska Skupština i sve institucije i ustanove grada Sarajeva, zajedno sa opštinama sa područja grada, užurbano i sistematski su radili na realizaciji projekata koji su mogli garantovati uspešno održavanje XIV Zimskih olimpijskih igara. Bilo je više projekata koji su osmišljeni i realizovani. Među tim projektima, posebno se izdvajaju: teritorijalno proširenje grada s četiri na deset opština. Grad Sarajevo tokom 1978. i 1979. godine teritorijalno je proširen na četiri opštine sa šireg prostora na kome će biti olimpijska borilišta. To su opštine: Hadžići, Trnovo, Ilijaš i Pale. Drugi važan projekat je bio dovođenje prirodnog gasa u Sarajevo i rješavanje zaštite čovjekove okoline. Sljedeći veliki projekat bio je: novi vodovod i novi kanalizacioni sistem s prečistačem u Butilama. Uz ove projekte, izведен je projekt nove stambene izgradnje: naselje Moj Milo i stambene četvrti u Dobrinji. Poseban projekat se odnosio na podizanje uslužnih i ugostiteljskih kapaciteta.

Teritorijalno proširenje je omogućilo da se u okviru jedinstvenog projekta izgrade olimpijska borilišta na Bjelašnici, Jahorini, Igmanu i Trebeviću. Istovremeno su izgrađene moderne saobraćajnice do olimpijskih planina: Jahorine, Igmana i Bjelašnice. Prirodni uslovi za održavanje takmičarskog programa stekli su se velikim snježnim padavinama u noći pred otvaranje XIV Zimskih olimpijskih igara. Otvaranje igara obavljeno je 8. februara 1984. godine. Građani su i racionalno i emotivno podržali održavanje XIV. Zimskih olimpijskih igara. Racionalno, jer su se predano u svim institucijama, od mjesne zajednice pa do svih gradskih institucija predano odnosili prema svim obavezama. Emotivno su se odnosili na način da su masovno izašli na stadion Koševo na svečanost otvaranja XIV. Zimskih olimpijskih igara. Građani Sarajeva su jednodušno podupirali svojim odnosom da XIV. Zimske olimpijske igre što bolje uspiju. Uspjele su i dobine najveća domaća i međunarodna priznanja. Putem televizijskih prenosa XIV Zimskih olimpijskih igara, grad Sarajevo je u cijelom svijetu dobio imidž zimskog olimpijskog centra. Sve aktivnosti pokrenute na realizaciji projekta priprema i održavanja zimskih olimpijskih igara dovele su do novog uspona u ekonomskom, infrastrukturnom i kulturnom razvoju Sarajeva. Zimske olimpijske igre 1984. godine u Sarajevu predstavljale su „odgovarajući vrhunac decenijama njegovanog okretanja turizmu, sportu, estetskoj draži i višem životnom standardu.“³³

³³ Donia, R., (2006). Sarajevo-biografija grada, Institut za istoriju, Sarajevo, str. 273.

Mnoge građevine su izgrađene da bi služile za prihvat sportista, navijača, visokih zvanica i novinara, koji su došli u grad da prate XIV. Zimske olimpijske igre. Na brdu Mojmilo izgrađeno je Olimpijsko selo za sportiste. Sportski centar Zetra je izgrađen pored stadiona Koševo, da bi služio kao mjesto otvaranja igara 1984. godine. Izgrađeno je više hotela na Bjelašnici i Igmanu. U centru grada, na području Marijin dvora, izgrađen je hotel Holiday Inn. Komunalne ustanove i usluge su modernizirane. Mnoge osmanske i austrougarske građevine su renovirane i popravljene.³⁴

U petnaestodnevnom trajanju XIV. Zimskih olimpijskih igara, u Sarajevu je boravilo hiljadu i po takmičara i dvadeset i dvije hiljade posjetitelja. Među njima je bila i velika skupina novinara iz cijelog svijeta. Posjetioci Sarajevu, nakon igara su otišli sa sjećanjima na divne dane koje su proveli u idiličnom gradu okruženom vrhunskim zimskim sportsko-rekreativnim centrima. Sarajlije su olimpijske igre smatrali „vrhuncem u stoljetnoj istoriji grada.“³⁵

2.7. Agresija na Bosnu i Hercegovinu i grad Sarajevo 1992-1995

Osam godina nakon održavanja olimpijskih igara u Sarajevu, uslijedila je 1992. godine troipogodišnja opsada Sarajeva, od „srpskih nacionalista sa brda. Opsada je trajala 1465 dana. Od granatiranja i snajperske vatre ubijeno je 12.000 građana Sarajeva, a među njima 1.500 djece. Oko 70.000 Sarajlija je bilo ranjeno. Mnoge zgrade su uništene ili zapaljene granatiranjem. Zapaljena je i gradska Vijećnica, simbol Sarajeva. Uništena je komunalna infrastruktura i više hiljada stambenih jedinica. Inspirator opsade Sarajeva i stradanja građana Sarajeva bio je srpski ultranacionalista Radovan Karadžić, koji je pred Haškim tribunalom osuđen za ratni zločin. Opsada Sarajeva je služila ratnom cilju Vojske Republike Srpske da se uništi država Bosna i Hercegovina i pored toga što je bila međunarodno priznata u aprilu 1992. godine. Sarajevo je izašlo iz opsade tek nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine.³⁶

³⁴ Ibid., str. 273-274.

³⁵ Ibid., str. 275.

³⁶ Ibid., str. 33-34.

3. USTAVNO-PRAVI POLOŽAJ GRADA SARAJEVA U POSTDEJTONSKOM PERIODU SA UKLONOM NA MOGUĆNOST REFORME NADLEŽNOSTI I TERITORIJALNE ORGANIZACIJE

3.1. Sarajevo kao glavni grad Bosne i Hercegovine i FBiH

Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži nijednu izričitu odredbu o lokalnoj samoupravi. Samo se na jednom mjestu govori o teritorijalnoj organizaciji Bosne i Hercegovine, i to u odredbi kojom se utvrđuju obaveza entiteta i svih njihovih administrativnih jedinica da su dužni pridržavati se ovog ustava i općih načela međunarodnog javnog prava.³⁷

Interesantno je da Ustav Bosne i Hercegovine ima ovakav odnos prema lokalnoj samoupravi, za razliku od većine trenutno važećih ustava u razvijenim i modernim državama u kojima se lokalna samouprava tretira kao pravo građana te u kojima se detaljno definira pravo lokalne samouprave, što nije slučaj sa važećim Ustavom Bosne i Hercegovine iz 1995. godine u kojem se uopće ne spominje lokalna samouprava. Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži ni jednu opću normu kojom bi se garantiralo pravo čovjeka na lokalnu samoupravu. S obzirom na to, vidi se da Ustav Bosne i Hercegovine ne regulira lokalnu samoupravu.³⁸

Međutim, budući da je Bosna i Hercegovina potpisala Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi 1994. godine, Povelja je postala sastavni dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine, mada sva ustavna i zakonska rješenja u Bosni i Hercegovini još nisu u potpunosti usklađena sa Poveljom.³⁹

Od obnove državnosti Bosne i Hercegovine na Prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a 1943. godine i donošenja Ustava Narodne Republike Bosne i Hercegovine 1946. godine Grad Sarajevo ima politički i ustavno-pravni status glavnog grada Bosne i Hercegovine.

Status Sarajeva kao glavnog grada Bosne i Hercegovine utemeljen je i u Dejtonskom mirovnom sporazumu unutar Aneksa IV Ustava Bosne i Hercegovine⁴⁰. Tokom višedecenijskog razvoja Sarajevo je od 1945. do 1992. godine postiglo nove domete u urbanom, ekonomskom i kulturnom razvoju. Značajan uspon u ekonomsko-socijalnom i

³⁷ Član III. 3. b) Ustava Bosne i Hercegovine.

³⁸ Trnka, K., (2006). Ustavno pravo, Sarajevo, str. 385.

³⁹ Ibid., str. 385.

urbanom razvoju Sarajevo postiže u okviru projekta pripreme i održavanja XIV zimskih olimpijskih igara 1984. godine.

Sa Zimskim olimpijskim igrama Sarajevo dobija planetarnu promociju svog dotadašnjeg urbanog i kulturnog razvoja kao glavnog grada Bosne i Hercegovine. Sarajevo je na temelju stečenog iskustva antifašističkog otpora okupatoru zemlje u Drugom svjetskom ratu uspješno organizovalo svoje ljudske potencijale za odbranu grada u vremenu njegove, u novijoj istoriji najduže vojne opsade u ratu protiv suverene države Bosne i Hercegovine od 1992. do 1995. godine. Time je Sarajevo, kao glavni grad suverene i nezavisne države Bosne i Hercegovine, imalo jednu od glavnih uloga u odbrani suvereniteta, integriteta i istorijskog multietničkog bića Bosne i Hercegovine. Dejtonskim mirovnim sporazumom Sarajevo je sačuvalo svoju istorijski oblikovanu urbanu cjelinu na prostoru: Starog Grada, Centra, Novog Sarajeva, Novog Grada, Ilijadža i Vogošće. Međutim, u vremenu uspostavljanja Kantona Sarajevo 1996. godine ukinut je dotadašnji pravni status Grada Sarajeva kao autonomne jedinice lokalne samouprave. Iza toga je Skupština Kantona Sarajevo 1997. godine usvojila Amandman I na Ustav Kantona Sarajevo kojim je uspostavljen Grad Sarajevo, ali bez punih samostalnih nadležnosti i sa suženom teritorijalnom organizacijom.⁴¹

3.2. Sarajevo kao jedinica lokalne samouprave

Bosna i Hercegovina je tokom 1990. godine uvela pluralni politički sistem umjesto jednopartijskog i dobila višepartijsku strukturu svog Parlamenta. U ratno vrijeme, a to je početak 1992. godine Bosna i Hercegovina je ušla sa ranjom jednotipnom organizacijom opština. Svih 109 opština, koliko ih je bilo prije rata u Bosni i Hercegovini, imale su istovjetan ustavni položaj. Bile su ustavno definisane kao samoupravne i osnovne društveno-političke zajednice. Osim autonomije u uređivanju lokalnih poslova i zadovoljavanja lokalnih interesa građana opštine su bile i društveno-političke zajednice i vršile političku vlast u okviru svoje ustavne nadležnosti. Tada je, na primjer, lokalna policija bila u isključivoj nadležnosti opštine.

Osim opština, u predratnom vremenu je bio uspostavljen Grad Sarajevo, kao zajednica deset opština: Centar, Stari Grad, Vogošća, Ilijaš, Novi Grad, Hadžići, Ilijadža, Novo Sarajevo, Trnovo i Pale. Grad Sarajevo je imao status posebne društveno-političke zajednice, na temelju

⁴¹ Pejanović, M., (2022). Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 11-12.

ustavne odredbe u tadašnjem Ustavu Bosne i Hercegovine iz 1974.godine. Zahvaljujući urbano-teritorijalnoj cjelovitosti grad Sarajevo je sa svojim ekonomskim i kadrovskim mogućnostima dobio organizaciju i održavanje 14. Olimpijskih zimskih igara 1984.godine. Bila je to ne samo afirmacija sporta , već i razvoja Grada kao urbane i društveno- ekonomske cjeline, sa snažnim dejstvom na razvoj svog okruženja.⁴²

Tokom 70-ih godina prošlog vijeka, zlatnog doba Grada Sarajeva, njegova afirmacija se potvrđivala u svim sferama privrednog, kulturnog, sportskog i ukupnog društvenog života. Njegovi privredni giganti bili su prepoznatljivi na svjetskom tržištu. Istina, tome je pogodovala i tadašnja međunarodna pozicija i uloga tadašnje zajedničke države. Stvaralaštvo i rezultati u oblasti kulture i sporta bili su regionalno, pa i globalno prepoznati. Herojska odbrana grada tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu i opsade duge preko 1.400 dana u svijetu je doživljena kao epopeja velikih razmjera. To je uveliko doprinijelo međunarodnoj podršci Republici Bosni i Hercegovini. Ovo je bio jedan od razloga, svakako ne najbitniji, što je pokrenuta brutalna agresija na Bosnu i Hercegovinu. Osim vojnim sredstvima, susjedne države i njihovi sponzori su ideološki i propagandno osporavale vrijednosti na kojima su počivali bosanskohercegovačko društvo i država. To je dolazilo do izražaja i u diplomatskim nastojanjima za rješavanje sukoba u regionu i u Bosni i Hercegovini. Nužno se to reflektовало i na definisanje pozicije Sarajeva kao glavnog grada. Jedan od ratnih ciljeva agresora bio je i podjela grada po nacionalnoj osnovi. Prijedlozi u mirovnim planovima (OwenStoltenbergov plan iz 1993. godine) o uspostavljanju distrikta u Sarajevu samo je refleksija takvih namjera. Tek su SAD, tokom pregovora u Daytonu, kao jedan od ciljeva svoje politike promovisale zahtjev za očuvanje jedinstva Sarajeva kao glavnog grada. U tome, ipak, nisu ostale dosljedne jer je u konačnom rješenju 40% predratne teritorije Grada Sarajeva, istina uglavnom ruralni dio, pripalo entitetu Republika Srpska. Implementacijom Vašingtonskog sporazuma otpočeli su pregovori o razgraničenju kantona. U tome, tokom pregovora u Beču, hrvatska strana je insistirala na primjeni etničkog kriterija. Principi regionalne organizacije koji se primjenjuju u demokratskim zemljama kao što su ekomska, prostorna i saobraćajna povezanost, te tradicionalni razlozi nisu uzimani u obzir. Tako, na primjer, Kantonu Sarajevo, koji je uspostavljen 11. marta 1996. godine, nisu pripale opštine Visoko i Olovo, iako im je po navedenim kriterijima tu bilo mjesto.

⁴² Pejanović, M., Sadiković, E., (2010). Sarajevo, Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, TKD Šahinpašić, str. 19-20.

Od uspostavljanja Kantona Sarajevo teku dva suprotstavljeni procesa. Dok ovaj kanton kao najrazvijeniji u Federaciji BiH konsoliduje i jača svoju organizacionu strukturu i poziciju, Grad Sarajevo, oslabljen u svakom pogledu, biva sveden, praktično, na protokolarnu poziciju. Iste godine kada je uspostavljen Kanton pokušava se definisati i pozicija Grada. Protokolom o organizaciji Sarajeva od 25. oktobra 1996. godine ponovo se oživljava ideja o distriktu. Protokolom se neprirodno reducira teritorijalni obuhvat Grada na četiri opštine: Stari Grad, Centar Sarajevo, Novo Sarajevo i Novi Grad. Istim aktom je predviđena nešto šira nadležnost Grada. Ipak, Ustavom Kantona brojne od tih nadležnosti zadržane su na nivou kantona.⁴³

Ustavima Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Kantona Sarajevo te Statutom određena je pozicija Grada Sarajeva. Poziciju Grada u znatnoj mjeri opredjeljuju i federalni i kantonalni zakoni. Ovaj komplikovani normativni okvir često nije harmoniziran, što stvara velike probleme u praksi i istovremeno otvara prostor za različite interpretacije, pa i konflikte. Osim toga, veliki broj političkih aktera u ovom regulisanju otežava pokušaje uspostavljanja konzistentnog modela pozicije, organizacije i funkcionisanja Sarajeva kao glavnog grada države i Federacije i kao jedinice lokalne samouprave i uprave. Ustav BiH se zadovoljava formulacijom da je: "Glavni grad Bosne i Hercegovine (je) Sarajevo." (član I, tačka 5). Ustav ne uspostavlja izričito osnov za donošenje zakona o glavnem gradu, što je uobičajeno u komparativnom ustavnom pravu. Obično se takvim zakonom afirmiše državno-pravni dignitet glavnog grada i uređuju brojna pitanja o posebnom statusu, nadležnostima, finansiranju, položaju državnih institucija i brojna druga pitanja. Imajući u vidu suštinske konceptualne razlike vladajućih parlamentarnih stranaka na nivou Bosne i Hercegovine, teško je očekivati da bi se do takvog zakona moglo doći.⁴⁴

U izvornom tekstu Ustava Federacije BiH, što se tiče položaja Sarajeva, nalazi se samo odredba da je: "Glavni grad Federacije (je) Sarajevo." (član I. 4). Međutim, amandmanskim dopunama od 2. 6. 1997. godine uključena su nova poglavља: VI.A: Gradske vlasti i VI.B. Organizacija Sarajeva.⁴⁵

⁴³ Trnka, K., (2022). Principi rehabilitacije ustavne pozicije Grada Sarajeva, Posebna izdanja ANUBiH CCIV, CIRLR 1, str. 17–18.

⁴⁴ Ibid., str. 18-20.

⁴⁵ Amandmani XVI. i XXVI. na Ustav Federacije BiH, Službeni glasnik Federacije BiH, br. 13/97.

Prvobitna tačka (4) u poglavlju Gradske vlasti preformulisana je u sadašnji oblik 2003. godine kako bi se propisala paritetna zastupljenost udruženih opština u Gradskom vijeću.⁴⁶

U vrijeme donošenja ovih amandmana jedino je Sarajevo imalo status grada u Federaciji BiH. Kasnije je veći broj aglomeracija sa razvijenijom urbanom strukturu dobilo ovaj status. Ustavom nisu detaljnije razrađeni kriteriji za sticanje statusa grada, jedino se propisuje da se: "Za područje dvije ili više općina koje su urbano i teritorijalno povezane svakodnevnim potrebama građana, formira (se) grad kao jedinica lokalne uprave i samouprave, u skladu sa federalnim zakonom." Ustav dosta restiktivno određuje pitanja koja su obavezno u nadležnosti grada. Tako propisuje: "Odgovornosti grada obuhvataju: a) finansije i poresku politiku, u skladu sa federalnim i kantonalnim zakonima, b) zajedničku infrastrukturu, c) urbanističko planiranje i d) javni promet." Svako drugo proširivanje gradskih nadležnosti ovisi o volji federalnog ili kantonalnog zakonodavca ili o odluci udruženih općina da prenesu dio svojih nadležnosti. Ustav Federacije BiH sadrži tri specifične odredbe koje se odnose na organizaciju Sarajeva. Prvo što zapažamo je prema kojoj se u opštim odredbama o gradskim vlastima navodi da je grad jedinica lokalne uprave i samouprave, dok se za Sarajevo propisuje da je to samo jedinica lokalne samouprave. Propisuje se, također, da sastav i način odlučivanja organa grada odražavaju njegovu multietničnost i činjenicu da se radi o glavnom gradu. Pa i kao takav, u najvećoj mjeri je podređen Kantonu Sarajevo. Ustavom Kantona propisuje se koje opštine ulaze u sastav grada. Ovim ustavom, ali i kantonalnim zakonom, utvrđuju se nadležnost, organizaciona struktura i način odlučivanja organa grada. Osim toga, gradske finansije i poreska politika u najvećoj mjeri zavise od federalnih i kantonalnih zakona.

Na osnovu navedenih odredaba Ustava Federacije BiH, Kanton Sarajevo je noveliranjem svoga Ustava propisao položaj, organizaciju i način funkcionisanja Grada Sarajeva.⁴⁷

Statutom Grada Sarajeva, na osnovu navedenih propisa, definisane su nadležnosti grada.⁴⁸ Komparacijom relevantnih odredaba Ustava Kantona i Statuta može se zapaziti

⁴⁶ Amandman C, Službene novine Federacije BiH, br. 63/03 od 16. 12. 2006. godine

⁴⁷ Amandmani na Ustav Kantona Sarajevo

⁴⁸ Član 16 Statuta propisuje da je Grad nadležan za: 1. urbano planiranje / upotrebu lokalnog zemljišta, 2. javne službe / infrastrukturu (vodu, kanalizaciju, prikupljanje otpada, grijanje, gas, tržnice, javne parkove, vatrogasne brigade, lokalne zdravstvene službe, sportske objekte, groblja), 6. osnovno i srednje obrazovanje, 7. lokalni biznis, 8. dobrovorne organizacije, 9. lokalni radio i televiziju, 10. lokalni turizam, 11. izvršne aspekte stambene politike (dodjela stanova, planiranje, izgradnja i održavanje zgrada u društvenom vlasništvu, odluke o visini stanarina), 12. druge nadležnosti koje Gradu Sarajevu prenese Kanton Sarajevo, odnosno povjere općine.

njihova značajna materijalna neusklađenost. Djelimična intervencija na Ustav Kantona Sarajevo iz 2017. godine nije dovela do kvalitetnije promjene u položaju i nadležnostima grada. Zato se u obimnoj studiji zaključno konstatuje da je Grad Sarajevo: "I dalje bez sopstvenih autonomnih nadležnosti kao gradska jedinica lokalne samouprave i bez teritorijalne organizacije na jedinstvenom urbanom prostoru.⁴⁹

3.3. Statutarna organizacija lokalne samouprave u Gradu Sarajevu

Grad Sarajevo je glavni grad Bosne i Hercegovine, glavni grad Federacije Bosne i Hercegovine, te sjedište Kantona Sarajevo, u skladu s Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, te Ustavom Kantona Sarajevo. Sastav i način odlučivanja organa Grada Sarajeva odražava multietničnost i posebnost Grada Sarajeva, u skladu s ustavom i zakonom i Statutom. Grad Sarajevo historijski predstavlja jedinstvenu urbanu, infrastrukturnu cjelinu više gradskih općina, povezanu svakodnevnim potrebama stanovništva, u skladu s Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Građani demokratski odlučuju o pitanjima lokalne samouprave i drugim pitanjima, u okviru nadležnosti Grada Sarajeva, u skladu s ustavom, zakonom i Statutom.

Statutom Grada Sarajeva bliže se uređuje: samoupravni djelokrug Grada Sarajeva, kao glavnog grada i jedinice lokalne samouprave; organizacija, ovlaštenja i način rada organa Grada Sarajeva; odraz multietničke strukture Grada Sarajeva unutar organa Grada Sarajeva, pitanja od vitalnog nacionalnog interesa; neposredno odlučivanje građana o lokalnim poslovima, finansiranje i imovina Grada Sarajeva; propisi i drugi opći akti organa Grada Sarajeva, javnost rada organa Grada Sarajeva; nadzor i zaštita prava na lokalnu samoupravu, upravni nadzor; saradnja i udruživanje i druga pitanja od značaja za ostvarivanje lokalne samouprave.

Grad Sarajevo je jedinica lokalne samouprave i uprave na području općine Centar Sarajevo, općine Novi Grad Sarajevo, općine Novo Sarajevo i općine Stari Grad Sarajevo, u skladu s ustavom i Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, zakonom i Statutom Grada Sarajeva. Teritorij Grada Sarajeva može se proširiti s

⁴⁹ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). "Istraživačka studija Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru"; Posebna izdanja, knj. 184, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 12, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 125.

teritorijem koji s Gradom Sarajevom čini jedinstvenu urbanu cjelinu, u skladu s ustavom, zakonom i Statutom.⁵⁰

Odlučivanje u poslovima iz samoupravnog djelokruga, Grad Sarajevo samostalno uređuje pitanja lokalne samouprave, putem odluka organa Grada Sarajeva, odnosno odluka građana, putem referenduma, u skladu s članovima 62., 63., 64. i 65. Statuta Grada Sarajeva (Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23). Grad Sarajevo je samostalan u odlučivanju o poslovima iz vlastite nadležnosti koje ne mogu biti ograničene ili uskraćene federalnim, kantonalnim ili općinskim propisima, osim u slučajevima utvrđenim ustavom ili zakonom⁵¹

Vlastite nadležnosti Grada Sarajeva su:

- osiguranje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu s ustavom;
- donošenje budžeta Grada Sarajeva i organizacija efikasne gradske uprave prilagođene potrebama Grada Sarajeva;
- donošenje programa i planova razvoja Grada Sarajeva i stvaranje uslova za privredni razvoj i zapošljavanje, rad dobrotvornih organizacija i unaprjeđenje turizma;
- utvrđivanje i provođenje politike planiranja i uređenja prostora i zaštite okoliša na teritoriji Grada Sarajeva i rješavanje u upravnom postupku u oblasti građenja, u skladu sa zakonom;
- utvrđivanje politike korištenja i utvrđivanje visine naknada za korištenje javnih dobara od interesa za Grad Sarajevo, upravljanje prirodnim resursima od značaja za Grad Sarajevo i raspodjela sredstava ostvarenih po osnovu njihovog korištenja;
- upravljanje i raspolaganje imovinom Grada Sarajeva;
- upravljanje, finansiranje i unaprjeđenje djelatnosti i objekata gradske komunalne infrastrukture u skladu s Ustavom Kantona Sarajevo, a naročito: gradska groblja, mostovi od posebnog značaja za Grad Sarajevo, gradska ulična rasvjeta i gradski parkovi;
- odlučivanje o raspolaganju stanovima u vlasništvu Grada Sarajeva i visini zakupnine za korištenje stanova koji su u vlasništvu Grada Sarajeva, propisivanje pravila održavanja reda u vezi sa stambenim zgradama na području Grada Sarajeva, obezbjeđivanje sredstava za radove radi zaštite objekata od kulturno-historijskog

⁵⁰ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

⁵¹ Ibid.

značaja na području Grada Sarajeva, uređivanje i obezbjeđivanje korištenja poslovnog prostora kojim upravlja Grad Sarajevo, utvrđivanje visine naknade za korištenje poslovnih prostora u vlasništvu Grada Sarajeva i vršenje nadzora nad njihovim korištenjem;

- određivanje imena ulica i trgova na području Grada Sarajeva;
- donošenje propisa o uslovima, izgradnji i održavanju spomenika, spomeničkih i sličnih obilježja na području Grada Sarajeva;
- osnivanje, upravljanje, unaprjeđenje i finansiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta od značaja odnosno posebnog interesa za Grad Sarajevo;
- utvrđivanje osnova zajedničke politike razvoja kulture, fizičke kulture, sporta, odmora i rekreacije građana na području Grada Sarajeva i organizovanje, odnosno učestvovanje u organizovanju kulturnih i sportskih manifestacija i sportskih takmičenja od značaja za Grad Sarajevo;
- analiza stanja javnog reda i mira, bezbjednosti ljudi i imovine, te predlaganje mjera prema organima nadležnim za ova pitanja;
- donošenje propisa o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz nadležnosti Grada Sarajeva; o) uspostavljanje i vršenje inspekcijskog nadzora nad izvršavanjem propisa iz vlastitih nadležnosti Grada Sarajeva;
- raspisivanje referenduma za područje Grada Sarajeva;
- raspisivanje javnog zajma i odlučivanje o zaduženju Grada Sarajeva;
- osnivanje Pravobranilaštva Grada Sarajeva u skladu sa zakonom;
- imenovanja i razrješenja u skladu sa zakonom i gradskim propisom;
- osnivanje i obezbjeđivanje uslova rada gradskih radio i televizijskih stanica, štampanih glasila i drugih sredstava javnog informisanja;
- podsticanje razvoja civilnog društva;
- zaštita životinja.⁵²

Obavljanje pojedinih poslova Grad Sarajevo može, u skladu sa zakonom, povjeriti ustanovama, privrednim društvima, drugim pravnim licima i obrtnicima. Grad Sarajevo ima pravo da se bavi svim pitanjima od lokalnog značaja koja nisu isključena iz nadležnosti Grada

⁵² Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

Sarajeva, niti dodijeljena u nadležnost neke druge vlasti na osnovu ustava i zakona. Ukoliko zakon ne odredi da neku nadležnost treba smatrati povjerenom, nadležnost ustanovljena ili predviđena zakonom smatra se vlastitom nadležnošću Grada Sarajeva.

Zajedničke nadležnosti Grada Sarajeva i općina u Kantonu Sarajevo koje nisu u sastavu Grada Sarajeva zajednički upravljaju, finansiraju i unaprjeđuju djelatnosti i objekte nedjeljive komunalne infrastrukture, i to:

- Vodosnabdijevanje, odvođenje i prerada otpadnih voda;
- Održavanje javne čistoće i upravljanje čvrstim otpadom;
- Snabdijevanje prirodnim gasom;
- Daljinsko grijanje i
- Organizovanje i unaprjeđenje gradskog javnog prijevoza.

Općine koje nisu u sastavu Grada Sarajeva i Grad Sarajevo mogu povjeriti obavljanje poslova Kantonu Sarajevo. Odlukom Gradskog vijeća, odnosno općinskog vijeća općina koje čine Grad Sarajevo, mogu se međusobno prenosići pojedini poslovi iz njihovog samoupravnog djelokruga. Grad Sarajevo je odgovoran za kvalitetno, ekonomično i efikasno vršenje svojih i povjerenih nadležnosti i poslova na teritoriji grada Sarajeva. Poslovi federalnih i kantonalnih vlasti, odnosno državnih vlasti, mogu biti povjereni zakonom Gradu Sarajevu kao jedinci lokalne samouprave, odnosno kao glavnom gradu, nakon konsultacije organa Grada Sarajeva, uzimajući u obzir princip supsidijarnosti i sposobnosti organa Grada Sarajeva i gradske uprave da te poslove obavljaju efikasno.

Organi Grada Sarajeva su Gradsko vijeće Grada Sarajeva i gradonačelnik Grada Sarajeva (Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23).

Gradsko vijeće, kao predstavničko tijelo građana Grada Sarajeva i organ odlučivanja, najviši je organ Grada Sarajeva i odlučuje o svim pitanjima iz članova 17. i 18. Statuta Grada Sarajeva.⁵³

Gradsko vijeće se sastoji od 28 gradskih vijećnika, svako općinsko vijeće općina koje čine Grad Sarajevo bira po sedam delegata u Gradsko vijeće iz reda općinskih vijećnika. Bošnjacija, Hrvatima i Srbima, kao konstitutivnim narodima, pojedinačno je zagarantovan minimum od šest mjesta u Gradskom vijeću, a grupi Ostalih najmanje dva mjesta, bez obzira

⁵³ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

na izborne rezultate. Ukoliko se izborom gradskih vijećnika iz reda općinskih vijećnika ne može popuniti minimalan broj mesta zagarantovan stavom (3) ovog člana, gradski vijećnici se biraju iz reda kandidata s lista političkih stranaka zastupljenih u općinskim vijećima, a na osnovu izbornih rezultata.⁵⁴

Konstituiranje Gradskog vijeća Grada Sarajeva

Gradsko vijeće se konstituira u roku od 30 dana od dana konstituiranja općinskih vijeća općina koje čine Grad Sarajevo (u dalnjem tekstu: općinsko vijeće). Mandati za Gradsko vijeće dodjeljuju se kandidatima s kandidatskih listi poslije provedenih izbora u općinskom vijeću za Gradsko vijeće, u skladu s Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine, a na način i po postupku propisanim ovim članom. Kandidatsku listu, nakon provedenih izbora, može predložiti politička stranka, koalicija, lista nezavisnih kandidata i/ili grupa općinskih vijećnika. Grupu općinskih vijećnika sačinjavaju dva i više vijećnika. Na kandidatskoj listi zastupljeni su isključivo općinski vijećnici kojima je potvrđen i verificiran mandat u općinskom vijeću kojem se predlaže kandidatska lista za provođenje izbora za Gradsko vijeće i to tako da se, uz ime i prezime, obavezno navodi i nacionalno opredjeljenje kandidata. Prilikom formiranja kandidatske liste, predlagач će vodi računa o tome da općinsko vijeće ima obavezu delegirati u Gradsko vijeće najmanje po jednog kandidata iz reda svakog konstitutivnog naroda, a općinsko vijeće u kojem je, u usporedbi s drugim općinskim vijećima, zastupljen veći broj općinskih vijećnika iz reda određenog konstitutivnog naroda, odnosno iz reda ostalih, ima obavezu delegirati u Gradsko vijeće, srazmjerno veći broj vijećnika pripadnika pojedinog konstitutivnog naroda, odnosno vijećnika iz reda ostalih. Općinsko vijeće se može izjašnjavati o predloženoj kandidatskoj listi ako je ta kandidatska lista ovjerena od strane Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine. Izbori u općinskom vijeću za Gradsko vijeće su tajni, a općinski vijećnici se izjašnjavaju tako što svaki općinski vijećnik preuzima jedan glasački listić koji sadrži sve predložene kandidatske liste i upisuje svoj (jedan) glas za samo jednu od kandidatskih listi. U protivnom glasački listić je nevažeći. Po završetku glasanja, zbrajaju se glasovi za pojedine kandidatske liste. Mandati za Gradsko vijeće se dodjeljuju kandidatskim listama, prema broju dobivenih glasova, po sistemu proporcionalne zastupljenosti kandidata sa kandidatskih lista, u skladu s Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine, odnosno, dijele se po redu, počev od najvećeg količnika, dok se ne raspodjele svi mandati iz općinskog vijeća za Gradsko vijeće. Raspodjela mandata među kandidatima s iste kandidatske liste vrši se prema

⁵⁴ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

redoslijedu kandidata na kandidatskoj listi. Ukoliko se za određivanje posljednjeg, sedmog mandata dobije isti količnik, mandat se dodjeljuje ždrijebanjem. Ždrijebanje se provodi odmah po objavi rezultata u prisustvu svih vijećnika općinskog vijeća, na način kako o tome odluči općinsko vijeće. Ukoliko se ovako provedenim izborima u općinskom vijeću za Gradsko vijeće, među sedam izabralih gradskih vijećnika, ne dobije minimalno potrebna zastupljenost vijećnika iz pojedinog konstitutivnog naroda, kako je to navedeno u članu. 25 stav 5. Statuta Grada Sarajeva, umjesto izabranog vijećnika, za Gradsko vijeće s najmanjim količnikom iz reda naroda za koji je i bez tog vijećnika zadovoljena minimalna zastupljenost, delegira se općinski vijećnik pripadnik naroda koji nije zastupljen u potrebnom broju među delegatima iz tog općinskog vijeća, a koji je na kandidatskoj listi kojoj pripada sljedeći najveći količnik. Ukoliko na toj kandidatskoj listi nema kvalificiranog kandidata, utvrđuje se sljedeći najveći količnik, i tako sve dok se ne dođe do kvalificiranog kandidata. Ukoliko među preostalim kandidatima na kandidatskim listama nije kvalificirani kandidat, za Gradsko vijeće se delegira općinski vijećnik koji je na izborima za općinsko vijeće dobio najveći broj glasova građana i koji pripada narodu čiju je minimalnu zastupljenost u Gradskom vijeću potrebno osigurati delegiranjem iz općinskog vijeća, bez obzira na izborni rezultat političke stranke ili koalicije, odnosno rezultat koji je ostvario na lokalnim izborima kao nezavisni kandidat.⁵⁵

Ukoliko se na način iz člana. 28 stava 13. Statuta Grada Sarajeva ne može delegirati kvalificirani vijećnik, u Gradsko vijeće se delegira kvalificirani kandidat s najvećim brojem glasova građana, a s liste kandidata koja je bila prijavljena na lokalnim izborima za to općinsko vijeće i to od strane političke stranke, koalicije ili grupe vijećnika čija kandidatska lista je na izborima u općinskom vijeću za Gradsko vijeće, dobila mandat koji se oduzima. Ukoliko na listi kandidata političke stranke, koalicije, liste nezavisnih kandidata ili grupe vijećnika za lokalne izbore za općinsko vijeće, a čija kandidatska lista je na izborima u općinskom vijeću za gradske vijećnike dobila mandat koji se oduzima, nema kvalificiranog kandidata, delegira se kvalificirani kandidat koji je na lokalnim izborima za općinsko vijeće dobio najveći broj glasova, bez obzira na izborni rezultat koji je ostvarila politička stranka ili koalicija, odnosno koji je ostvario kao nezavisni kandidat. Konačno dobivene rezultate izbora u općinskom vijeću za Gradsko vijeće potvrđuje Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, ovjerava da su izbori provedeni u skladu s Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine, te izdaje uvjerenja gradskim vijećnicima kojima su dodijeljeni mandati. Ukoliko se nakon provođenja svih navedenih procedura iz ovoga člana ne postigne propisana nacionalna zastupljenost gradskih

⁵⁵ Ibid.

vijećnika, primjenjuju se dodatne procedure propisane Poslovnikom Gradskog vijeća kojima se rješava ovo pitanje. Mandat gradskog vijećnika traje do konstituiranja novog saziva Gradskog vijeća Grada Sarajeva, u skladu sa Zakonom.⁵⁶

Nadležnosti Gradskog vijeća Grada Sarajeva

- donosi Statut Grada Sarajeva;
- donosi odluke, druge propise i opće akte i daje njihovo tumačenje;
- donosi Poslovnik Gradskog vijeća;
- bira i razrješava predsjedavajućeg Gradskog vijeća, zamjenike predsjedavajućeg Gradskog vijeća, članove radnih tijela Gradskog vijeća;
- bira i razrješava gradonačelnika i zamjenike gradonačelnika;
- donosi budžet Grada Sarajeva i usvaja izvještaj o izvršenju budžeta Grada Sarajeva, kao i završni račun budžeta Grada Sarajeva, na prijedlog gradonačelnika;
- donosi strateške dokumente, programe i planove razvoja Grada Sarajeva iz svoje nadležnosti;
- donosi propise i planove prostornog uređenja i zaštite okoliša, u skladu sa zakonom;
- donosi odluke o korištenju javnih dobara i upravljanju prirodnim resursima od interesa za Grad Sarajevo, u skladu sa zakonom;
- donosi odluke o gradskim porezima, naknadama, doprinosima i taksama i na drugi način osigurava finansijska sredstva, u skladu sa zakonom;
- upravlja i raspolaže imovinom Grada Sarajeva;
- osniva javna preduzeća i javne ustanove i druga pravna lica za obavljanje privrednih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti od interesa za Grad Sarajevo;
- raspisuje referendum o pitanjima od interesa za Grad Sarajevo;
- raspisuje javni zajam i odlučuje o zaduživanju Grada Sarajeva;
- donosi odluke o osnivanju i djelokrugu organa uprave Grada Sarajeva;
- vrši poslove drugostepenog organa u kojima je gradonačelnik prvostepeni organ, u skladu sa zakonom;
- donosi odluke u izvršenju prenesenih ovlaštenja;

⁵⁶ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

- donosi propise o uslovima i načinu dodjele i odlučuje o dodjeli „Šestoaprilske nagrade Grada Sarajeva“ i priznanja „Počasni građanin Sarajeva“ te drugih nagrada i priznanja Grada Sarajeva;
- donosi odluke o spomenicima od značaja za Grad Sarajevo, u skladu sa zakonom;
- donosi odluke o davanju imena ulicama i trgovima na području Grada Sarajeva;
- donosi odluke o davanju saglasnosti i vrši i druge poslove utvrđene ustavom, zakonom i Statutom Grada Sarajeva.⁵⁷

Gradsko vijeće donosi odluke većinom glasova ukupnog broja gradskih vijećnika, ako Statutom Grada Sarajeva ili Poslovnikom Gradskog vijeća nije drukčije propisano. Statut Grada Sarajeva se donosi dvotrećinskom većinom glasova ukupnog broja gradskih vijećnika. Odluka o raspisivanju gradskog referenduma donosi se dvotrećinskom većinom glasova ukupnog broja gradskih vijećnika.

Gradonačelnik je izvršni organ Grada Sarajeva. Gradonačelnik predstavlja i zastupa Grad Sarajevo u skladu s ovim Statutom i zakonom. Gradonačelnik odgovara za ustavnost i zakonitost akata koje donosi, odnosno predlaže Gradskom vijeću u skladu sa zakonom. Gradonačelnik, u obavljanju poslova iz samoupravnog djelokruga Grada Sarajeva, nadležan je za:

- provođenje gradske politike, predlaganje i izvršavanje gradskih propisa i gradskih akata i izvršavanje prenesenih nadležnosti Gradu Sarajevu;
- utvrđivanje unutrašnje organizacije Gradske uprave Grada Sarajeva i upravne organizacije i donošenje pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Gradske uprave Grada Sarajeva i upravne organizacije i donošenje drugih akata iz svoje nadležnosti, u skladu sa zakonom;
- postavljanje državnih službenika i namještenika u skladu sa zakonom;
- osiguravanje saradnje državnih službenika sa ombudsmenom;
- vršenje nadzora nad gradskim ustanovama i objektima, gradskim preduzećima i gradskom imovinom, u skladu sa zakonom;
- poticanje saradnje gradskih općina;
- predlaganje i izvršavanje budžeta Grada Sarajeva;
- predlaganje Gradskom vijeću politike Grada Sarajeva za mandatni period.

⁵⁷ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

- podnošenje izvještaja Gradskom vijeću o ostvarivanju politike Grada Sarajeva i svojim aktivnostima, u skladu sa zakonom.

Mandat gradonačelnika i zamjenika gradonačelnika traje koliko i mandat Gradskog vijeća grada Sarajeva.⁵⁸

Za obavljanje poslova uprave i lokalne samouprave iz samoupravnog djelokruga Grada Sarajeva, kao i prenesenih poslova državne uprave, gradonačelnik organizuje Gradsku upravu Grada Sarajeva. Gradska uprava je jedinstveni gradski organ uprave u kojem djeluju gradske službe za upravu i druge organizacije, u skladu sa zakonom, a osnivanje i djelokrug se utvrđuju odlukom Gradskog vijeća o organizaciji i djelokrugu Gradske uprave, u skladu sa zakonom.⁵⁹

Gradskom upravom koju osniva Gradsko vijeće i drugim službama koje osniva gradonačelnik, u skladu sa zakonom, neposredno rukovodi gradonačelnik u skladu sa zakonom. Gradonačelnik je obavezan da na osnovu ustava, zakona i Statuta savjesno i odgovorno obavlja povjerenu mu funkciju i lično je odgovoran za njeno obavljanje, kao i za rad službi kojima rukovodi. Sekretar Gradske uprave koordinira rad gradskih službi za upravu i drugih službi koje osniva gradonačelnik, u okviru smjernica koje daje gradonačelnik, u skladu sa zakonom. Pomoćnik gradonačelnika neposredno rukovodi gradskom službom za upravu u skladu sa zakonom. Gradonačelnik postavlja, odnosno raspoređuje državne službenike u skladu sa zakonom i to tako da među državnim službenicima koji koordiniraju, odnosno rukovode organizacionim jedinicama u Gradskoj upravi i drugim službama i organizacionim jedinicama koje osniva gradonačelnik, uključujući i glavnog gradskog inspektora, konstitutivni narodi imaju garantirani minimum od 15% do 20% ovih radnih mjesta, te se i na svim ostalim radnim mjestima, raspored državnih službenika i namještenika uređuje na proporcionalan način, kojim se osigurava poseban multietnički karakter Grada Sarajeva i u njegovoј administraciji.⁶⁰

Gradonačelnik Gradsku upravu organizuje tako da djeluje na principima zakonitosti, transparentnosti, javnosti, odgovornosti, efikasnosti, ekonomičnosti, profesionalnoj nepristrasnosti i političkoj nezavisnosti i stara se o urednom obavljanju poslova, te izvršava raspoređivanje državnih službenika i namještenika po službama, u skladu sa zakonom i

⁵⁸ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

nadležnostima propisanim za Grad Sarajevo. Gradonačelnik može pojedinim službama Gradske uprave, dodijeliti dodatne zadatke, u skladu sa zakonom.⁶¹

Finansiranje Grada Sarajeva

Grad Sarajevo ima odgovarajuće izvore finansiranja kojim slobodno raspolaže u okviru svojih ovlaštenja, kao i sredstva za obavljanje delegiranih ili prenesenih poslova u skladu sa zakonom. Grad Sarajevo ostvaruje prihode oporezivanjem, zaduživanjem i na drugi način, u skladu sa zakonom. Grad Sarajevo ostvaruje prihode i od lokalnih taksi i naknada čiju stopu samostalno utvrđuju u skladu sa zakonom. U skladu s utvrđenom fiskalnom politikom, kantonalnim zakonom se utvrđuju vrste poreza, naknada, doprinosa i taksi koje u cijelosti ili djelimično pripadaju Gradu Sarajevu kao izvorni prihodi.

Vlastiti prihodi Grada Sarajeva su:

- prihodi s jedinstvenog računa javnih prihoda u Federaciji BiH, u skladu sa zakonom;
- porezi za koje Grad Sarajevo samostalno određuje stopu, u skladu sa zakonom;
- lokalne takse i naknade čije iznose utvrđuje Grad Sarajevo, u skladu sa zakonom;
- kazne i kamate u skladu sa zakonom;
- prihod od upotrebe i prodaje imovine;
- prihod od preduzeća i drugih pravnih lica u vlasništvu Grada Sarajeva;
- prihod od koncesija u skladu sa zakonskim propisima;
- darovi, nasljedstva, pomoći i donacije;
- prihodi od samodoprinosa, u skladu sa zakonom i
- prihodi od budžetskih korisnika kao i drugi prihodi utvrđeni zakonom ili odlukom Gradskog vijeća. Drugi prihodi Grada Sarajeva su:
 - prihodi iz Budžeta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Kantona Sarajevo za obavljanje poslova uprave koji su preneseni na Grad Sarajevo, te drugih poslova u skladu sa zakonom; b) transferi i grantovi od viših nivoa vlasti i gradskih općina; c) grantovi domaćih i međunarodnih fondova; d) dug u skladu sa zakonom i e) ostali prihodi Grada Sarajeva u skladu sa zakonom.⁶²

⁶¹ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

⁶² Ibid.

Grad Sarajevo ima budžet, u kojem se iskazuju prihodi i rashodi. Budžet se izrađuje na način predviđen zakonom i donosi se za jednu kalendarsku godinu. Po proteku godine za koju je budžet donesen, sastavlja se završni račun i izvještaj o izvršenju budžeta. Ukoliko se godišnji budžet za narednu godinu ne može donijeti prije početka godine za koju se donosi, vodi se privremeno finansiranje, i to najduže za razdoblje od tri mjeseca. Odluku o privremenom finansiranju donosi Gradsko vijeće, u skladu sa zakonom. Gradsko vijeće, većinom od ukupnog broja gradskih vijećnika, usvaja budžet u roku predviđenom budžetskim kalendarom. Do usvajanja budžeta, najduže 90 dana nakon početka budžetske godine za koju se budžet usvaja, finansiranje Grada Sarajeva ne može biti veće od realizacije budžeta za isto razdoblje prethodne godine, umanjeno za kapitalne investicije, izuzevši kapitalne investicije čija se realizacija nastavlja u tekućoj godini. Ukoliko Gradsko vijeće ne usvoji budžet u roku od 90 dana od početka budžetske godine, gradonačelnik proglašava budžet. Budžet stupa na snagu nakon objave u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“. Ukoliko gradonačelnik, Gradsko vijeće ili jedna trećina ukupnog broja gradskih vijećnika smatraju da usvojeni budžet u određenoj poziciji, može ugroziti funkcionisanje Grada Sarajeva, mogu u roku od sedam dana tražiti arbitražu. Arbitražu iz stava ovog člana, u roku od mjesec dana, vršit će tijelo koje će formirati Federalno ministarstvo finansija, čiji je nalaz obavezujući. Arbitražno tijelo činit će predstavnici Federalnog ministarstva finansija, Kantonalnog ministarstva finansija, Gradskog vijeća i gradonačelnika, neovisni eksperti iz oblasti finansija i predstavnik Saveza općina i gradova Federacije Bosne i Hercegovine. Do donošenja arbitražne odluke budžet se izvršava.⁶³

Gradsko vijeće Grada Sarajeva je na 23. sjednici, održanoj 25.01.2023. godine na prijedlog Komisije za Statut i akte, usvojilo novi Statut Grada Sarajeva. Naime, Statut Grada Sarajeva nije mijenjan od 2008. godine kada je povod za izmjenu Statuta bilo usklađivanje sa Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (2006.), iako nije bio proveden u zakonodavstvo Kantona Sarajevo. U međuvremenu, u posljednjih skoro 15 godina, doneseno je niz novih zakona i drugih propisa s kojima je bilo potrebno uskladiti Statut Grada Sarajeva. Prije pet godina doneseni su i Amandmani na Ustav Kantona Sarajevo kojima su, između ostalog, izmijenjene nadležnosti Grada Sarajeva. Tako se novim Statutom uređuju određene nadležnosti Grada Sarajeva, a od novih nadležnosti potrebno je istaći: upravljanje, finansiranje i unaprjeđenje djelatnosti i objekata gradske komunalne infrastrukture u skladu s Ustavom Kantona Sarajevo (gradska groblja, mostovi od posebnog značaja za Grad Sarajevo,

⁶³ Statut Grada Sarajeva „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23.

gradska ulična rasvjeta i gradski parkovi), te određivanje imena ulica i trgova na području grada Sarajeva. Međutim, ove nadležnosti neće se moći primjenjivati dok se sistemski ne unesu u zakonodavstvo Kantona Sarajevo što je, također, obaveza iz Ustava Kantona Sarajevo (Novi Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o komunalnim djelatnostima i dr.), što znači i sredstva za njihovo provođenje, a zatim i u gradske propise, propise gradskih općina i općina izvan Grada Sarajeva. Namjera je bila i uvesti direktan izbor gradonačelnika. Grad je inicirao izmjene Ustava FBiH i Ustava KS kako bi se stvorili uslovi za ovu promjenu, međutim do izmjena Ustava nije došlo, pa ovo opredjeljenje nije moglo biti inkorporirano u novi Statut Grada Sarajeva.⁶⁴

3.4. Sarajevo kao regionalni centar u Jugoistočnoj Evropi

Polaznu osnovu za definiranje mogućnosti afirmiranja Sarajeva kao regionalnog centra u određenim područjima i u integralnom smislu čini sistem vrijednosti na kojima počiva Grad Sarajevo i mogućnosti afirmiranja tih vrijednosti. Multikulturalizam, socijalna kohezija, ekonomski razvoj, vizija članstva u EU i NATO, postkonfliktno društvo, tranzicija, kulturni razvoj, nauka, to su elementi vezivnog tkiva Sarajeva sa regijom. Sarajevo kao regionalni centar podrazumijeva aktivnu ulogu grada u promociji i ostvarenju regionalne suradnje u brojnim područjima ljudskog i društvenog stvaralaštva. To uključuje ekonomiju, posebno biznis, IT servise i turizam, nauku, umjetnost, kulturu, sport, zdravstvo, obrazovanje, ljudska prava, socijalnu inkluziju, suradnja na uspostavljanju povjerenja i otklanjanju posljedica rata u zemljama regije, kao i niza drugih djelatnosti.⁶⁵

Afirmacija grada kao regionalnog centra može se uspostavljati u osnovi na dva načina. Prvo, dogovorima koji se uspostavljaju među državama regije ili na nivou određenih EU ili međunarodnih institucija, kao što je to slučaj sa Vijećem za regionalnu suradnju JIE lociranim u Sarajevu. Postoje inicijative da se i neke druge regionalne zajednice, kao naprimjer Transportna zajednica JIE lociraju u Sarajevu. Drugo, afirmacijom grada u određenoj oblasti koja ga kvalificira i čini prihvatljivim za stjecanje atributa regionalnog centra (SFF dobitnik nagrade Šampion regionalne suradnje za 2017 - Champion of Regional Cooperation za

⁶⁴ <https://gradskovijece.sarajevo.ba/na-23-sjednici-gradskog-vijeca-usvojen-novi-statut-grada-sarajeva/> [pristupljeno:10.02.2023.]

⁶⁵ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru” – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV, Odjeljenje društvenih nauka. Knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str. 97.

doprinos u razvoju filmske umjetnosti i promociju talenata i stvaralaca u oblasti filma, Sarajevo Business Forum, regionalni kulturni i sportski događaji i slično).⁶⁶

U zaključku se može istaći da je Sarajevo kao regionalni centar u odnosu na resurse razvoja izloženo u odnosu na okolinu djelovanju centripetalnih i centrifugalnih sila. Centripetalne sile djeluju na privlačnost Sarajeva za neke dijelove regije kao što su Sandžak, Crna Gora i Južna Dalmacija. Centrifugalne sile devalviraju značaj Sarajeva kao centra jer veliki dio Zapadne Bosne gravitira Zagrebu u Ljubljani, a sjeveroistočne BiH prema Beogradu. U uvjetima zaostajanja BiH u ekonomskom razvoju i pristupanju Evropskoj Uniji i nižeg nivoa životnog standarda u odnosu na zapadno okruženje, centrifugalne sile dovode do velikih migracija i odlaska ljudi iz BiH. S druge strane, globalne migracije iz nestabilnih i ratom zahvaćenih zemalja Afrike i Bliskog i Srednjeg Istoka mijenjaju sve ustaljene paradigme odnosa Grada prema okolini i zahtijevaju potpuno nove pristupe ovom problemu.⁶⁷

Razvoj Sarajeva je više rezultanta aktivnosti drugih nivoa vlasti, nego samog Grada. Grad nije autonomni faktor razvoja – to ni njegove odluke, niti budžeti ne omogućavaju. Iz analize odluka i rasprava na Gradskom vijeću vidi se da se Grad bavi perifernim pitanjima od interesa i potreba građana. Strategija razvoja Grada Sarajeva 2012-2020. zorno svjedoči o nepostojanju društvenog sistema kojim upravlja Grad.⁶⁸

Tako se svrha Strategije vidi u tri dimenzije. Prvo, ona je „zagovarački alat usmjeren prema višim nivoima vlasti (kantonalnim, federalnim i državnim) kako bi se ostvario suštinski napredak u rješavanju ustavno-pravnog položaja Grada Sarajeva“. Drugo, ona služi kao orijentacija poslovnoj zajednici za investicije na području Grada, „a naročito u pogledu njihovog mogućeg investiranja u projekte javno-privatnog partnerstva“. Treće, ona je „platforma za nastup Grada Sarajeva u procesu konsultacija i svih radnji koje se odnose na utvrđivanje Prostornog plana Kantona Sarajevo“ (Strategija 6-7). Dakle, radi se o tome da i sam strateški pristup razvoju treba da rješava pitanja interne usklađenosti određenog oblika djelovanja Grada u odnosu na druge nivo vlasti, a ne u korist osnovnih stakeholdera Grada: građana, biznisa i turista.⁶⁹ Gradsko vijeće Grada Sarajeva je na sjednici održanoj 27.04.2022.

⁶⁶ Ibid., str. 97.

⁶⁷ Ibid., str. 97-98.

⁶⁸ Ibid., str. 98.

⁶⁹ Ibid., str. 98.

godine usvojilo Strategiju razvoja Grada Sarajeva za period 2021.-2027.⁷⁰ čime su definisani novi pravci djelovanja Grada Sarajeva kao regionalnog centra.

3.5. Političko-pravni položaj grada Sarajeva u postdejtonskom period

Kanton Sarajevo je formiran 11. marta 1996. godine na temelju Vašingtonskog mirovnog sporazuma i Ustava Federacije Bosne i Hercegovine. Svojim osnivačkim aktima Kanton Sarajevo preuzima nadležnosti i imovinu Grada Sarajeva. Radi se o tome da je Kanton Sarajevo 1996. godine, činom svog uspostavljanja na prostoru devet opština koje su u predratnom vremenu bile u sastavu Grada Sarajeva, ukinuo Grad Sarajevo kao političko-pravnu instituciju. Kanton je u svoju nadležnost preuzeo gradske komunalne institucije i ustanove.⁷¹

Promjenom Ustava Kantona Sarajevo iz 1997. godine dolazi se do novog odnosa Kantona Sarajeva prema Gradu Sarajevu. Usvaja se Amandman I⁷² na Ustav Kantona Sarajevo kojim se uspostavlja Grad Sarajevo, ali ne i na cjelini urbanog prostora koji je istorijski oblikovan.

Kad je u pitanju definisanje nadležnosti Grada Sarajeva, Amandmanom I se uređuje da se: "nadležnosti i unutrašnja organizacija Grada uređuju statutom Grada".⁷³ Na ovaj način je izostavljena mogućnost da se precizno definišu nadležnosti Grada Sarajeva. Kako nadležnosti nisu izvedene ustavnim odredbama Kantona Sarajevo, nije se ni moglo izvesti odredbama Statuta Grada Sarajeva. Zapravo odredbe Statuta grada su ostale načelne. Nisu mogle postati izvršne, jer su nadležnosti Kantona u području prostornog i urbanog planiranja, zatim izgradnje i upravljanja urbanom infrastrukturom, kao i upravljanje komunalnim organizacijama i ustanovama, ostale u isključivoj nadležnosti Skupštine i Vlade Kantona Sarajevo. Prema tome, ono što čini bit cjeline grada, a to je urbano planiranje gradskog prostora, izgradnja gradske infrastrukture – urbanih sistema, razvoj komunalne djelatnosti, razvoj kulture i fizičke kulture i razvoj turizma i usluga, nije postalo primarna nadležnost Gradskog vijeća i Gradske uprave. Gradska uprava se javlja u jednoj od važnih funkcija, a to

⁷⁰Gradsko vijeće Grada Sarajeva, [pristupljeno: 10.02.2023], <https://gradskovijece.sarajevo.ba/wp-content/uploads/2022/06/Tacka-3.-Strategija-razvoja-Grada-Sarajeva-2021.-2027.-1.pdf>.

⁷¹ Pejanović, M., (2022). Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 30.

⁷² Službene novine Kantona Sarajevo, br. 1/96.

⁷³ Amandman I na Ustav Kantona Sarajevo iz 1997. godine, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 1/96.

je predstavljanje Grada Sarajeva kao glavnog grada države Bosne i Hercegovine, kao i međunarodna i međugradska saradnja.⁷⁴

3.6. Pokušaj promjene pravnog statusa Grada Sarajeva 2017

Skupština Kantona Sarajevo je na sjednici održanoj 31. 7. 2017. godine usvojila Amandmane L do LVII na Ustav Kantona Sarajevo. Ovim amandmanima je izvedeno definisanje nadležnosti Grada Sarajeva u oblasti urbanizma i komunalnih djelatnosti. Međutim, definisanje nadležnosti Grada Sarajeva u ove dvije oblasti: urbano planiranje i urbani razvoj, te osnivanje i upravljanje komunalnim djelatnostima, izvršeno je nepotpuno. Uz to je predviđen rok od dvije godine da se Amandmani od L do LVII na Ustav Kantona Sarajevo provedu donošenjem i usklađivanjem odgovarajućih zakona Kantona Sarajevo, kao i promjenama Statuta Grada Sarajeva. Ustav Kantona Sarajevo u Amandmanu LII uvodi definisanje vlastitih nadležnosti Grada Sarajeva. Ove vlastite nadležnosti Grada Sarajeva uređuju se članom 4d Amandmana LII na Ustav Kantona Sarajevo. Te nadležnosti su definisane u 20 pojedinačnih odrednica.⁷⁵

Planiranje uređenja prostora definiše se na sljedeći način: "utvrđivanje i provođenje politike planiranja i uređenja prostora i zaštite okoliša na teritoriji Grada i rješavanje u upravnom postupku u oblasti građenja u skladu sa zakonom".⁷⁶

Upravljanje razvojem komunalnih djelatnosti definisano je tako što se precizira da: "upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata gradske komunalne infrastrukture" čini vlastite nadležnosti Grada Sarajeva. Nadalje se uz ovu odrednicu navode komunalne ustanove i objekti. To su: gradska groblja, zatim mostovi od posebnog značaja za grad, gradski parkovi i gradska ulična rasvjeta.

Oblast kulture je takođe uređena kao vlastita nadležnost Grada Sarajeva u Amandmanu LII na Ustav Kantona Sarajevo. U članu 4d na Amandmanu LII se precizira: "Osnivanje, upravljanje, unapređenje i finansiranje ustanova i izgradnja objekata za

⁷⁴ Pejanović, M., (2022). Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 30-31.

⁷⁵ Pejanović, M., (2022) Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 31.

⁷⁶ Član 4d Amandmana LII na Ustav Kantona Sarajevo, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 31/17.

zadovoljenje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta od značaja odnosno posebnog interesa za Grad.”

Uvođenje novih nadležnosti Grada Sarajeva, definisanih u LII Amandmanu na Ustav Kantona Sarajevo iz 2017. godine, nije dobilo svoju realizaciju u praksi. Moglo bi se potražiti više razloga zašto kantonalne vlasti u odnosima saradnje sa gradskim vlastima nisu pristupile provođenju Amandmana na Ustav Kantona Sarajevo.

Grad Sarajevo je pred novim izazovima svoga razvoja u prve dvije decenije dvadeset prvog stoljeća. Ti izazovi se naročito javljaju u oblasti privrednog razvoja (usvajanje novih tehnologija), zatim zaštite zraka uslijed velikog zagadenja zraka u sarajevskoj prirodnoj kotlini. Posebni izazovi razvoja javljaju se u oblasti urbanog planiranja i kolektivne i individualne stambene izgradnje. Kao osobit problem u razvoju Grada Sarajeva javlja se izgradnja modernih saobraćajnica i funkcionisanje gradskog saobraćaja. Unutrašnji gradski saobraćaj i povezivanje Grada Sarajeva sa njegovim okruženjem pretpostavlja novu strategiju koja podrazumijeva modernizaciju ulaznih i izlaznih saobraćajnica, izgradnju regionalne željeznice, kao i novog aerodroma za povezivanje sa evropskim gradovima.

Poseban izazov, ali i šansu za razvoj Grada Sarajeva predstavlja izgradnja objekata za sportska takmičenja na snijegu i uključivanje Sarajeva u programe narednih olimpijskih zimskih igara.

Da bi Grad Sarajevo brže i uspješnije odgovarao na razvojne izazove, nužna je promjena kako ustavno-zakonske tako i institucionalne pozicije Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini. Ta promjena podrazumijeva potpunu reformu nadležnosti Grada Sarajeva i njegove teritorijalne organizacije. Veliki grad kakvo je Sarajevo u ulozi glavnog grada države Bosne i Hercegovine, i u ustavno-pravnom i u političko-institucionalnom aspektu čini urbanu i društvenu cjelinu. Egzistencija i funkcionisanje grada kao cjeline i pretpostavlja i podrazumijeva sopstvene nadležnosti i teritorijalnu organizaciju što će organima grada omogućiti da uređuju propise i da upravljaju društvenim procesima u razvoju urbanih sistema, razvoju komunalnih djelatnosti, razvoju privrede i turizma i razvoju kulture i fizičke kulture. Ideja i koncept grada kao urbane cjeline integriše u svoj razvoj opštine na svom urbanom prostoru. Jer sistem urbanog planiranja i izgradnje i održavanja urbanih

sistema prepostavlja jedinstvenu institucionalnu organizaciju grada i jedinstveno upravljanje svim urbanim i komunalnim sistemima jednog grada.⁷⁷

3.7. Ideje za novi ustavni okvir nadležnosti Grada Sarajeva

Definisanje nadležnosti Grada Sarajeva izvedeno usvajanjem Amandmana L– LVII na Ustav Kantona Sarajeva iz 2017. godine imalo je ograničen domet. Radi se o tome da razvoj Grada Sarajeva podrazumijeva cjelovitu promjenu i koncepta nadležnosti i teritorijalne organizacije. U tom kontekstu provedena istraživanja i uporedni uvid u modele organizacije glavnih gradova daju osnovu za oblikovanje optimalnog okvira ustavno-pravne nadležnosti Grada Sarajeva. Grad Sarajevo je od petnaestog stoljeća do početka dvadeset prvog stoljeća oblikovao svoju urbanu cjelinu i u višestoljetnom opstojanju razvio gradske institucije i tradiciju upravljanja gradom, kao i svijest građana u vidu identifikacije sa gradom u kojem žive. Sviest o pripadanju Sarajlija svome gradu potvrđena je u snažnom otporu fašističkoj okupaciji tokom Drugog svjetskog rata i otporu nametnutoj opsadi od snaga Jugoslovenske narodne armije od 1992. do 1995. godine.

Optimalni koncept nadležnosti Grada Sarajeva koje valja utemeljiti odredbama Ustava Kantona Sarajevo obuhvata sljedeće elemente koji su od interesa za život građana Sarajeva:

- Prostorno i urbano planiranje na cjelini urbane teritorije grada;
- Izgradnja i održavanje gradske urbane infrastrukture;
- Osnivanje, upravljanje i finansiranje komunalnih djelatnosti i komunalnih ustanova;
- Uređenje stambene izgradnje;
- Izgradnja i održavanje sistema vodosnabdijevanja i snabdijevanja energentima;
- Razvoj sistema gradskog saobraćaja;
- Unapređenje privrednog razvoja i razvoja turizma;
- Osnivanje, razvoj i finansiranje ustanova kulture i fizičke kulture;
- Zaštita prirodne okoline;
- Ostvarivanje ljudskih prava, sloboda i sigurnosti građana;
- Međugradska i međunarodna saradnja.

⁷⁷ Pejanović, M., (2022). Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 31-32.

Ovih 11 nadležnosti Grada Sarajeva ugradile bi se u Ustav Kantona Sarajevo. Na temelju tih odredbi donijeli bi se odgovarajući kantonalni zakoni i izmijenio Statut Grada Sarajeva. Na toj osnovi bi se uspostavio novi ustavni i zakonski položaj Grada Sarajeva. Grad Sarajevo bi imao potpuno određene ustavno-pravne i zakonske nadležnosti. Ovaj okvir nadležnosti omogućio bi Gradu Sarajevu da autonomno upravlja svojim razvojem. Deklaracija o principima organizacije glavnih gradova usvojena u Vijeću Evrope 2007. godine, pored ostalog zagovara neophodnost ustavne i zakonske dogradnje regulative nadležne za "definisanje statusa položaja i karaktera glavnih gradova, posebno u državama aktuelne i intenzivne tranzicije"⁷⁸

3.8. Promjene teritorijalne organizacije i načina izbora Gradskog vijeća Grada Sarajeva i gradonačelnika Grada Sarajeva

Jedna od bitnih pretpostavki za promjenu ustavno-pravnog položaja Grada Sarajeva jeste uspostavljanje teritorijalne organizacije Grada Sarajeva na cijelom njegovom istorijski oblikovanom urbanom prostoru. Taj prostor se istorijski oblikovao kroz više stoljeća. Sarajevo se na početku svog urbanog razvoja oblikovalo kao trgovačko-zanatski centar koji će postati poznat kao Baščaršija. Zajedno sa prostorom za naseljavanje stanovništva na padinama povezanim sa Baščaršijom razvio se Stari Grad Sarajevo. Unutar ovog dijela Sarajeva postoje starija naselja: Sedrenik, Bistrik, Bjelave, Souk Bunar, Kovači, Višegradska kapija, odnosno Vratnik. U vremenu austrougarske uprave Sarajevo će svoj urbani razvoj proširiti uz rijeku Miljacku do Marijin-Dvora.

Veće urbano proširenje Grada Sarajeva nastaje nakon Drugog svjetskog rata u pravcu istok-jug dolinom rijeke Miljacke, kada će Grad Sarajevo svoj urbani prostor proširiti od Marijin-Dvora do Čengić-Vile. U decenijama nakon Drugog svjetskog rata nastala su stambena naselja: Grbavica, Hrasno, Otoka, Čengić-Vila, a potom i stambena naselja na Alipašinom polju.

⁷⁸ Pejanović, M., (2022). Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 33-34.

Realizacijom projekta XIV zimskih olimpijskih igara početkom 80-ih godina dvadesetog stoljeća izgrađena su stambena naselja na Dobrinji i Mojmilu. Razvojem privrede, posebno tvornica Energoinvesta i Famosa, razvila su se nova stambena naselja na Ilidži. Ilidža je tramvajskom prugom povezana sa centrom Grada Sarajeva. Razvojem namjenske industrije u Vogošći nastalo je veće stambeno naselje koje će od 60-ih godina dvadesetog stoljeća postati opštinsko središte povezano sa centrom Sarajeva. Time je zaokružena urbana cjelina Sarajeva koja obuhvata opštine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća.

Krajem 70-ih godina dvadesetog stoljeća Opština Centar je podijeljena na dvije: Stari Grad i Centar, a Opština Novo Sarajevo na dvije opštine: Novo Sarajevo i Novi Grad. Pred održavanje XIV zimskih olimpijskih igara Grad Sarajevo je teritorijalno obuhvatao šest opština: Vogošća, Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad i Ilidžu. Potrebe izgradnje sportskih objekata na planinama u okruženju Sarajeva oblikovale su ideju da se u Grad Sarajevo uključe: Pale, Trnovo, Hadžići i Ilijas.

Kad je Grad Sarajevo u postdejtonskom vremenu 1997. godine ustanovljen Ustavom Kantona Sarajevo, teritorijalna organizacija Sarajeva je redukovana na četiri opštine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad Iz cjeline urbanog teritorija Sarajeva isključena je Ilidža i Vogošća.

Grad se može urbano, ekonomski, saobraćajno i kulturološki razvijati samo na cjelini svog istorijski oblikovanog urbanog prostora. Taj prostor čini šest opština: Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Stari Grad, Centar i Vogošća. U tom kontekstu uz ustavno definisanje punih nadležnosti Grada Sarajeva biće nužno definisati i proširenu teritorijalnu organizaciju Grada Sarajeva na šest opština: Centar, Stari Grad, Novo Sarajevo, Novi Grad, Vogošća i Ilidža.

Kad urbana cjelina Grada Sarajeva bude teritorijalno zaokružena sa šest opština i uspostavljena puna nadležnost, biće neophodno promijeniti sistem izbora vijećnika Gradskog vijeća i gradonačelnika tako što bi se birali neposredno od građana.

Grad Sarajevo se od svog osnivanja u XV stoljeću pa do kraja XX stoljeća razvio kao jedinstvena istorijsko-društvena i urbana cjelina. Od obnove državnosti Bosne i Hercegovine i formiranja Prve narodne vlade Federalne Bosne i Hercegovine 1945. godine Sarajevo ima status glavnog grada Narodne, a potom Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

Nakon Prvog svjetskog rata i egzistencije Bosne i Hercegovine u Kraljevini Jugoslaviji u Sarajevu nije zabilježen bitan napredak u njegovom urbanom i socijalnom

razvoju. U tome vremenu je Bosna i Hercegovina bila izložena etničkim podjelama između velikosrpske i hrvatske političke elite.

Tokom Drugog svjetskog rata Sarajevo je bilo žarište antifašističkog otpora njegovih građana fašističkoj okupaciji zemlje.

Svoj preporod u urbanom i ekonomskom aspektu razvoja Grad Sarajevo postiže u vremenu od 1945. do 1990. godine. Tokom 45 godina razvoja, u drugoj polovini dvadesetog stoljeća, Grad Sarajevo je u poziciji glavnog grada Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine imao od 1963. godine ustavno-pravni status posebne društveno-političke zajednice. U pripremi za održavanje XIV zimskih olimpijskih igara 1984. godine Grad Sarajevo je uspostavio novu teritorijalnu organizaciju sa deset opština. Istovremeno je Grad Sarajevo imao pune nadležnosti u polju urbanog, komunalnog, ekonomskog i kulturnog razvoja.

U ishodu istorijskog procesa dissolucije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Bosna i Hercegovina je, na temelju rezultata referendumu građana 1992. godine, uspostavila državno-pravni status suverene i nezavisne države. Sa namjerom da se zaustavi suvereni i miran razvoj države Bosne i Hercegovine, snage Jugoslovenske narodne armije su vojnom silom u aprilu mjesecu 1992. godine nametnule opsadu Sarajeva koja je trajala od aprila 1992. do decembra 1995. godine. U godinama vojne opsade građani Grada Sarajeva su preživjeli patnje i stradanja. Živote je izgubilo 12.500 građana Sarajeva.

Prema odredbama Dejtonskog mirovnog sporazuma Grad Sarajevo je glavni grad države Bosne i Hercegovine. Predratne nadležnosti i imovina Grada Sarajeva su, osnivanjem Kantona Sarajevo 1996. godine, prešle u nadležnost Kantona Sarajevo. Odredbama Ustava Kantona Sarajevo, zapravo Amandmanom I na Ustav Kantona Sarajevo iz 1997. godine, uspostavljen je Grad Sarajevo, ali bez konkretnih nadležnosti koje mu pripadaju prema Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi. Ovim amandmanom je redukovana njegova teritorijalna organizacija, time što su iz teritorijalne organizacije Grada Sarajeva izostavljene opštine Ilidža i Vogošća. Ove dvije opštine su tokom istorijskog razvoja postale sastavni dio društveno-istorijski oblikovane cjeline urbanog prostora Sarajeva.

Pokušaj promjene nadležnosti Grada Sarajeva, usvajanjem Amandmana na Ustav Kantona Sarajevo od L do LVII iz 2017. godine, nije izведен u cijelosti. Ali ovi amandmani nisu provedeni, iako je rok za provođenje bio dat na dvije godine. U okviru usvojenih Amandmana na ustav Kantona Sarajevo nisu bile predviđene odredbe o proširenju teritorijalne

organizacije Grada Sarajeva, u pogledu uključivanja u gradsku urbanu cjelinu opština Iliđa i Vogošća. Elaboracijom pretpostavki za uspješan urbani, socijalno-ekonomski i kulturni razvoj Grada Sarajeva izložene su ideje o mogućnostima reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije Grada Sarajeva.

Ideje za reformu nadležnosti Grada Sarajeva i njegovog teritorijalnog obuhvata temelje se na stanovištu da Gradu Sarajevu pripadaju pune nadležnosti. Istorisko-društvena i urbana cjelina Grada Sarajeva podrazumijeva nadležnosti koje omogućuju jedinstveno upravljanje specifičnim urbanim sistemima. U tom kontekstu nadležnosti Grada Sarajeva se primarno javljaju u urbanom planiranju prostora, zatim planiranju izgradnje gradske urbane infrastrukture. Jedinstveno upravljanje razvojem grada podrazumijeva i nadležnosti u osnivanju i razvoju gradskih urbanih sistema u pogledu vodosnabdijevanja i kanalizacije, zatim izgradnje cestovne infrastrukture i sistema gradskog saobraćaja te snabdijevanje energentima. Važno područje jedinstvene nadležnosti grada je i razvoj privrede, zatim komunalnih usluga, ekološke zaštite, turizma i osnivanja i razvoja ustanova kulture i fizičke kulture.

Većina zemalja postsocijalističke tranzicije u jugoistočnoj i centralnoj Evropi je donijela zakon o glavnom gradu kojim su uređene nadležnosti i organizacija glavnog grada. Bosna i Hercegovina, zbog nepostojanja konsenzusa vladajućih etnonacionalnih stranaka, nema izgleda da doneće zakon o glavnom gradu u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Zbog toga se ustavne nadležnosti Grada Sarajeva mogu ustanoviti samo odredbama Ustava Kantona Sarajevo. Jedinstveno upravljanje razvojem grada na cjelini njegovog urbanog prostora podrazumijeva i novu teritorijalnu organizaciju grada sa šest opština: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Vogošća i Iliđa.

Optimalan koncept nadležnosti i teritorijalne organizacije Grada Sarajeva podrazumijeva i novi način neposrednog izbora vijećnika Gradskog vijeća i gradonačelnika, od samih građana Izvođenje reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije Grada Sarajeva pretpostavlja izgradnju konsenzusa vladajućih stranaka u Skupštini Kantona Sarajevo kako bi se na temelju tog konsenzusa usvojili novi amandmani na Ustav Kantona Sarajevo. Time bi se uz pune nadležnosti i novu teritorijalnu organizaciju uspostavila nova pozicija Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini.⁷⁹

⁷⁹ Pejanović, M., (2022). Političko-pravni položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije; Posebna izdanja, knj. CCIV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, str. 34-38.

4. KOMPARATIVNI MODELI LOKALNE SAMOUPRAVE GLAVNIH GRADOVA CENTRALNE I JUGOISTOČNE EVROPE SA OSVRTOM NA GRAD SARAJEVO

Usvajanjem Evropske povelje o lokalnoj samoupravi u Vijeću Evrope 1985. godine ustanovljeni su zajednički evropski standardi u pogledu prava i dužnosti lokalnih vlasti u zemljama Evrope. Lokalna samouprava je potvrđena kao jedna od temeljnih institucija svakog liberalno-demokratskog političkog uređenja. Pravo građana da neposredno i/ili putem izabranih predstavnika sudjeluju u odlučivanju o javnim poslovima u lokalnim zajednicama ustavom je zagarantovano pravo u svim evropskim zemljama. Pored značaja za ukupan demokratski razvoj svakog društva, jedinice lokalne samouprave su nakon procesa ustavne decentralizacije političke vlasti, koja je u većini zapadnoevropskih zemalja izvedena 80-ih godina XX stoljeća, ostvarile značajnu ulogu u ekonomskom i socijalnom razvoju i potvrđene su kao najvažnije vlasti sa stanovišta zadovoljavanja svakodnevnih životnih interesa i potreba građana. Lokalna samouprava je subsistem političkog sistema. U tom smislu se i sistemi lokalne samouprave u evropskim zemljama bitno razlikuju. Predodređeni su oblikom državnog uređenja, specifičnim društveno-historijskom okolnostima razvoja političkih sistema, demokratskom tradicijom, političkom kulturom i dostignutim stepenom ekonomskog razvoja, kao i razvoja civilnog društva⁸⁰

Jedinice lokalne samouprave zauzimaju sve značajniju ulogu u političkom sistemu Evropske unije, realizaciji njene politike i strategija razvoja. Lokalne vlasti su prva stepenica društvene integracije i imaju ključnu ulogu u legitimaciji samog procesa evropskih integracija. Ta legitimacija se zasniva na pozitivnoj orijentaciji lokalnih vlasti prema Evropskoj uniji, ali prije svega na neposrednoj koristi koju lokalne vlasti ostvaruju kroz proces evropskih integracija korištenjem fondova Evropske unije. Interes lokalnih vlasti od procesa evropskih integracija i Evropske unije se u širem kontekstu posebno ogleda u stabilizaciji mira i sigurnosti, kao temeljnih prepostavki održivog lokalnog razvoja⁸¹

⁸⁰ Pejanović, M., Sadiković, E., (2010). Sarajevo, Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, TKD Šahinpašić.

⁸¹ Sadiković, E., (2014). Evropa regija-kohezijska politika EU i Zapadni Balkan, TKD Šahinpašić, Sarajevo, str. 160-167.

4.1. Grad Zagreb

Ustav Republike Hrvatske garantuje hrvatskim građanima pravo na lokalnu samoupravu. To pravo podrazumijeva samostalnost u obavljanju lokalnih poslova, vlastite prihode i slobodno raspolaganje prihodima, samostalno uređivanje unutrašnjeg ustrojstva, kao i neposredan izbor članova predstavničkih tijela građana.⁸²

Kao glavni grad Republike Hrvatske Grad Zagreb sa 790.017 stanovnika, prema popisu stanovništva iz 2011. godine, predstavlja posebnu i jedinstvenu teritorijalnu i upravnu cjelinu. Položaj, djelokrug javnih poslova i ustrojstvo Grada Zagreba određeni su posebnim Zakonom o Gradu Zagrebu (NN 62/2001/125/08/119/14) i Statutom Grada Zagreba. Prema zakonu Grad Zagreb ima i položaj županije, te istovremeno predstavlja jedinicu lokalne samouprave i jedinicu područne (regionalne) samouprave. U okviru svog samoupravnog djelokruga Grad Zagreb na svom području obavlja poslove iz djelokruga grada i djelokruga županije. Grad Zagreb u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana te poslove područnog (regionalnog) značaja, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima, posebno one poslove koji se odnose na:

- gospodarski razvoj,
- komunalne djelatnosti,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- uređenje naselja i stanovanje,
- odgoj, osnovno obrazovanje i srednje školstvo,
- zdravstvo, socijalnu skrb, brigu o djeci,
- kulturu, tjelesnu kulturu i sport,
- planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova,
- promet i prometnu infrastrukturu,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- održavanje javnih cesta,

⁸² Sadiković, E., (2022). Političko-pravni i zakonski položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije, ANUBiH posebno izdanje, knjiga CCIV 2022, Sarajevo, str. 153-156.

- izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, prostornog uređenja,
- druge poslove koji proizilaze iz njegovog ustavnog i zakonskog položaja (član 36. Statuta Grada Zagreba, Službeni glasnik Grada Zagreba 19/99). Na taj način je ustanovljena supremacija grada u odnosu na županiju kao jedinicu regionalne samouprave. U rješavanju pitanja od zajedničkog interesa između Grada Zagreba i Zagrebačke županije predstavnička tijela Grada i Županije osnivaju posebno tijelo – Zajedničko vijeće, koje čine gradonačelnik, župan i po dva predstavnika Gradske skupštine i Skupštine županije. Posebnim sporazumom se koordiniraju i rješavaju pitanja od zajedničkog interesa između Grada Zagreba i Zagrebačke županije.⁸³

Institucije grada

Organi Grada Zagreba su Gradska skupština, gradonačelnik i Gradsko poglavarstvo. Najznačajniji organ gradske vlasti je Gradska skupština koja broji 51 gradskog zastupnika. Kao predstavničko tijelo građana Gradska skupština donosi akte u okviru samoupravnog djelokruga Grada Zagreba. Izvršna tijela Grada Zagreba su gradonačelnik Grada Zagreba i Gradsko poglavarstvo. Gradonačelnik predstavlja i zastupa Grad Zagreb i nositelj je izvršnih poslova. Gradonačelnik je odgovoran Vladi Republike Hrvatske za obavljanje državnih poslova povjerenih upravnim tijelima grada, a Vlada može gradonačelniku davati i naredbe (član 8. Zakona o Gradu Zagrebu). Gradonačelnik se bira neposredno od strane građana većinskim dvokružnim sistemom. Izmjenama Zakona o Gradu Zagrebu 2014. godine gradonačelnik imenuje koordinatora poslova državne uprave za područje Grada Zagreba, koji koordinira saradnju upravnih tijela Grada Zagreba u obavljanju povjerenih poslova državne uprave sa središnjim tijelima državne uprave. (član 4. Zakona o Gradu Zagrebu, NN 119/14).⁸⁴

Teritorijalna organizacija

U Gradu Zagrebu mogu se osnovati gradske četvrti i mjesni odbori kao oblici mjesne samouprave putem kojih građani sudjeluju u odlučivanju o poslovima iz samoupravnog djelokruga i lokalnim poslovima koji neposredno i svakodnevno utiču na njihov život i rad. Gradska četvrt osniva se za područje koje predstavlja gradsku, ekonomsku i društvenu cjelinu a koje je povezano zajedničkim interesima građana. U Gradu Zagrebu osnovano je 17 gradskih četvrti u kojima građani Grada Zagreba ostvaruju svoje pravo na mjesnu samoupravu. U njima

⁸³ Ibid., str. 153-156.

⁸⁴ Ibid., str. 153-156.

građani, putem svojih izravno izabranih predstavnika u njihovim vijećima, sudjeluju u odlučivanju o poslovima koji utječu na njihov svakodnevni život i rad u užim lokalnim zajednicama. Vijeća gradskih četvrti aktivno doprinose zadovoljavanju komunalnih i drugih zajedničkih potreba građana širom područja Grada. Organi gradske četvrti su Vijeće gradske četvrti i predsjednik vijeća. Članove Vijeća gradske četvrti biraju građani s područja gradske četvrti na temelju općeg biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasanjem. Gradsko poglavarstvo i gradska upravna tijela dužna su prije donošenja svake odluke o pitanju od značaja za određenu gradsku četvrt zatražiti mišljenje Vijeća gradske četvrti. Pored toga Gradsko poglavarstvo i gradska upravna tijela dužna su informisati predsjednika i Vijeće gradske četvrti o pitanjima u vezi sa: planiranjem razvoja Grada; programima Gradske uprave; zaštitom okoliša; gradnjom objekata na području gradske četvrti i svim drugim pitanjima važnim za gradsku četvrt. Sredstva za rad gradskih četvrti osiguravaju se u budžetu Grada Zagreba. Od 2009. godine tim aktivnostima svoj značajan doprinos daju i vijeća mjesnih odbora. Na području gradske četvrti osnivaju se mjesni odbori. U Gradu Zagrebu postoji 2016 mjesnih odbora. Radom mjesnih odbora rukovodi Vijeće i predsjednik Vijeća mjesnog odbora. Stručne i administrativne poslove za rad gradskih četvrti i mjesnih odbora obavlja gradsko upravno tijelo nadležno za mjesnu samoupravu.⁸⁵

Oblici neposredne demokratije

Oblici neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o lokalnim poslovima iz samoupravnog djelokruga Grada Zagreba su:

- lokalni referendum,
- mjesni zborovi građana,
- predstavke, prijedlozi i pritužbe građana.

Gradska skupština može raspisati lokalni referendum o svakom pitanju iz samoupravnog djelokruga Grada Zagreba koje je od posebnog i neposrednog interesa za razvoj Grada Zagreba ili za građane Grada Zagreba, a o kojem Gradska skupština ima pravo donositi odluke. Mjesni zborovi građana sazivaju se radi izjašnjavanja građana o pojedinim pitanjima od lokalnog značaja, raspravljanja o potrebama i interesima građana te davanja prijedloga za rješavanje pitanja od lokalnog značaja. Građani mogu podnosići predstavke tijelima Grada Zagreba. Organi Grada Zagreba dužni su u roku od trideset dana od dana podnošenja predstavke odgovoriti građanima koji su predstavku podnijeli. Građani imaju pravo predlagati

⁸⁵ Ibid., str. 153-156.

Gradskoj skupštini donošenje određenog akta ili rješavanje određenog pitanja. O podnesenom prijedlogu Gradska skupština mora raspravljati ako ga potpisom podrži najmanje deset posto građana sa pravom glasa na području Grada Zagreba. Građani imaju pravo gradskim upravnim tijelima i tijelima mjesne samouprave podnosići predstavke i pritužbe na njihov rad te na odnos zaposlenih u tim tijelima kada im se obraćaju radi ostvarivanja svojih prava i interesa.⁸⁶

4.2. Grad Ljubljana

Grad Ljubljana sa 276.091 stanovnika (13% ukupne populacije Slovenije) politički je, administrativni, ekonomski i kulturni centar Republike Slovenije. Grad Ljubljana ima iste nadležnosti kao i ostale gradske opštine, ali u vršenju samoupravnih nadležnosti ima obavezu primjenjivati zahtjeve definisane posebnim Zakonom o glavnom gradu. Ti zahtjevi se prvenstveno odnose na pitanja od državnog interesa, kao što je osiguranje uslova za funkcionisanje državnih tijela, uključujući ambasade i konzulate drugih država.⁸⁷ Zakonom o glavnom gradu je usklađeno izvođenje poslova iz nadležnosti državnih organa i organa grada u sljedećim pitanjima:

- uređenje uslova za djelovanje državnih organa i organizacija,
- usklađivanje interesa državnih organa i grada u oblasti prostornog planiranja,
- predstavljanje glavnog grada u protokolarnim i promocijskim aktivnostima i pitanjima međudržavne i međunarodne saradnje i
- organizacija priredbi i proslava od državne važnosti. Zakon o glavnom gradu primarno reguliše način saradnje državnih i gradskih vlasti u provođenju zajedničkih zadataka, posebnih poslova glavnog grada, prostornog planiranja i razvoja. Operacionalizacija navedenih zadataka vrši se dogовором i sporazumom predsjednika državne vlade i gradonačelnika. Zakon osigurava poseban sporazum između državnih i gradskih vlasti u definiranju dodatnih nadležnosti za grad, kao i osiguranje odgovarajućih sredstava za njihovu realizaciju. Tako je izmjenama Zakona 2009. godine određeno da 0,73% poreza na lični dohodak pripada Gradu Ljubljani (oko 16 miliona eura na godišnjem nivou), za finansiranje posebnih funkcija grada:

⁸⁶ Ibid., str. 153-156.

⁸⁷ Sadiković, E., (2022). Političko-pravni i zakonski položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije, ANUBiH posebno izdanie, knjiga CCIV 2022, Sarajevo, str. 156-158.

- normativno uređenje lokalnih poslova od javnog značaja (statut, budžet, propisi o oporezivanju...),
- upravljanje imovinom,
- stvaranje uslova za privredni razvoj,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- upravljanje lokalnim javnim službama,
- razvoj odgojno-obrazovne djelatnosti,
- razvoj zdravstvene i socijalne zaštite,
- razvoj kulture, naučne i društvene djelatnosti,
- očuvanje okoliša,
- poduzimanje mjera za sigurnost od prirodnih i drugih nepogoda i
- javni red i sigurnost

Institucije grada

Najvažniji organ odlučivanja o pitanjima iz samoupravne nadležnosti grada je neposredno izabrano Gradsko vijeće koje ima 45 članova. Gradonačelnik i njegovih pet zamjenika se biraju neposredno od strane građana i obavljaju izvršne poslove. Gradsku upravu čini 15 posebnih odjela gradske uprave u kojima je zaposleno oko 600 gradskih službenika.⁸⁸

Teritorijalna organizacija

Teritorijalna organizacija grada je zasnovana na konceptu da grad predstavlja jedinstvenu društvenu, urbanu i ekonomsku cjelinu. Na tom konceptu je izведен model teritorijalne organizacije grada, sa funkcionalnom i racionalnom strukturu unutrašnje organizacije i organizacije upravljanja komunalnim poslovima i socio-ekonomskim razvojem grada u svim oblastima značajnim za kvalitetan život građana. Grad Ljubljana u teritorijalnoj organizaciji lokalne samouprave ima 17 subgradskih teritorijalnih jedinica, gradskih četvrti (susjedstva). Gradske četvrti (susjedstva) su pravna lica koja predstavljaju neposredno izabrana Susjedska vijeća. Gradske četvrti (susjedstva) se osnivaju odlukom Gradskog vijeća uz obavezan referendum građana nastanjenih na području na kome se osniva subgradska teritorijalna jedinica. Gradske četvrti (susjedstva) obavljaju određene javne poslove, ali u okviru opće nadležnosti grada. Ti poslovi prvenstveno obuhvataju kulturu, sport, socijalne programe,

⁸⁸ Ibid., str. 156-158.

zaštitu okoline i prostorno planiranje. U rješavanju zajedničkih pitanja ostvaruje se, prema potrebi, saradnja između gradskih četvrti (susjedstva), kao i saradnja sa gradskom upravom.⁸⁹

4.3. Grad Beograd

Specifičnost ustavnog koncepta lokalne samouprave u Srbiji ogleda se u tome što Ustav uređuje samoupravni status opštine kao jedinice lokalne samouprave, ali ne i poseban status gradova i Beograda kao glavnog grada. Ustavom su taksativno utvrđene nadležnosti opštine, organi opštine i nadzor nad radom organa opštine. To su istovremeno i nadležnosti gradova i Grada Beograda. Ustav, međutim, daje mogućnost da se gradovima i Gradu Beogradu zakonom mogu povjeriti i druge nadležnosti. Tako se, prema Ustavu, položaj Grada Beograda, glavnog grada Republike Srbije, uređuje Zakonom o glavnom gradu i Statutom Grada Beograda.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Beograd ima 1.659.440 stalnih stanovnika. Grad Beograd je Ustavom definisan kao jedinica lokalne samouprave sa posebnim statusom, a njegov samoupravni položaj uređen je posebnim Zakonom o glavnom gradu (Sl. glasnik RS, 129/2007, 83/2014 i 101/2016). U cilju efikasnijeg vršenja određenih nadležnosti grad može statutom obrazovati gradske opštine na području grada koje imaju status pravnog lica i definisati njihove nadležnosti.

Grad Beograd ima nadležnosti koje su Ustavom i zakonom povjerene opštini i gradu, a Zakonom o glavnom gradu mogu mu se povjeriti i druge nadležnosti. Također, Ustav predviđa da se statutom grada može predvidjeti da se na teritoriji grada obrazuju dvije ili više gradskih opština te da se statutom grada uređuju poslovi iz nadležnosti grada koje vrše gradske opštine. Tako se, iako Ustavom to nije izričito utvrđeno, posredno uvodi i četvrti oblik lokalne samouprave, oličen u gradskim opštinskim. Međutim, kako Ustavom nisu utvrđene posebne nadležnosti gradova i Grada Beograda, moglo bi se zaključiti da je sistem lokalne samouprave u Srbiji monotipski, da se u njenoj osnovi nalaze opštine, te da se izraz lokalna samouprava sadržan u Ustavu uglavnom izjednačava sa izrazom opština. Zato se navedeni posebni oblici (grad i Grad Beograd) i ne moraju shvatiti kao posebni oblici lokalne samouprave, već kao podvarijante osnovne jedinice lokalne samouprave koju čini opština. (Ustav R. Srbije, Sl. glasnik, br. 98/2006, članovi 188–193).

⁸⁹ Ibid., str. 156-158.

U monotipskoj organizaciji lokalne samouprave gradovi u odnosu na opštine imaju nešto šire samoupravne nadležnosti. Opštine u sastavu gradova nemaju status jedinice lokalne samouprave. Njihovo osnivanje, teritorijalni obuhvat, samoupravni djelokrug, organizacija i druga pitanja se uređuju statutom grada. Grad Beograd ima 17 gradskih opština. Nadležnosti opština obuhvataju oblasti: lokalnog ekonomskog razvoja, urbanizma i izgradnje, komunalnih djelatnosti, zaštite životne sredine, zdravstvene, socijalne i dječije zaštite, trgovine, turizma, ugostiteljstva, osnovnog obrazovanja, primarne zdravstvene zaštite, lokalnih cesta i lokalnog javnog prijevoza, komunalnih djelatnosti (osnivanje lokalnih komunalnih preduzeća, koncesije...). Gradovi imaju iste izvorne samouprave nadležnosti, s tim da imaju pravo da osnivaju komunalnu policiju. Grad Beograd, za razliku od drugih gradova, ima proširene nadležnosti u oblasti vodoprivrede, puteva i medija.

Pored zakonom definisanih nadležnosti opština i gradova, Grad Beograd na svom prostoru ima posebne nadležnosti iz oblasti vodoprivrede te uređuje i obavlja sve poslove koji se odnose na održavanje puteva, ulica i državnih puteva (osim autoputa) i osniva javno preduzeće za upravljanje državnim putevima koji su u nadležnosti grada; obrazuje komunalnu policiju i osigurava zaštitu od požara.⁹⁰

Institucije grada

Gradska skupština je najviši organ grada i vrši osnovne funkcije gradske vlasti utvrđene ustavom i zakonom. Broji 110 članova, izabralih neposredno na izborima na period od četiri godine. Izvršni organi grada su gradonačelnik i Gradsko vijeće. Gradonačelnika bira Skupština grada iz reda odbornika na period od četiri godine. Gradonačelnik predstavlja i zastupa grad, provodi odluke Skupštine i usmjerava rad Gradske uprave.

Gradsko vijeće koje broji 13 članova, a čine ga gradonačelnik, zamjenik gradonačelnika i članovi Gradskog vijeća koje bira Skupština grada iz reda odbornika, na prijedlog gradonačelnika. Izborom za gradskog vijećnika prestaje mandat odbornika, a gradski vijećnici su zaduženi za jednu ili više oblasti iz nadležnosti grada. Gradsko vijeće ima značajne ovlasti: predlaže statut i budžet i druge akte Skupštini grada, donosi odluku o privremenom finansiranju, nadzire rad gradske uprave, postavlja i razrješava načelnike u resorima gradske

⁹⁰ Sadiković, E., (2022). Političko-pravni i zakonski položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije, ANUBiH posebno izdanje, knjiga CCIV 2022, Sarajevo, str. 158-160.

uprave i izvršava povjerene nadležnosti Republike. Osnovna funkcija Gradskog vijeća je usklađivanje funkcija gradonačelnika i Skupštine grada.⁹¹

Teritorijalna organizacija

Grad je administrativno podijeljen na 17 gradskih opština sa značajnom razlikom u teritorijalnom obuhvatu i broju stanovnika. Gradske opštine vrše određene samoupravne poslove koji su utvrđeni Statutom grada. Građani učestvuju u vršenju poslova gradske opštine preko izabralih odbornika u Skupštinu gradske opštine, putem građanske inicijative, zbara građana i referendumu, u skladu sa Ustavom, zakonom, Statutom grada i aktima gradske opštine.

Organi gradske opštine su: Skupština gradske opštine, predsjednik gradske opštine, Vijeće gradske opštine i Uprava gradske opštine. Skupština gradske opštine ima od 19 do 75 odbornika. Predsjednik gradske opštine predsjedava Skupštinom gradske opštine i predsjednik je Vijeća gradske opštine. Predsjednika gradske opštine bira Skupština gradske opštine iz reda odbornika. Vijeće gradske opštine čine predsjednik opštine, zamjenik predsjednika opštine i najviše jedanaest članova. Članove bira Skupština gradske opštine, na prijedlog predsjednika gradske opštine.

Nadležnosti gradskih opština su taksativno definisane Statutom Grada Beograda, a obuhvataju pitanja koja se odnose na organizaciju organa gradske opštine, osnivanje mjesne samouprave, održavanje lokalnih seoskih i nekategorisanih puteva, davanje mišljenja na urbanističke planove i regionalni prostorni plan Grada Beograda, osniva preduzeća za potrebe gradske opštine i druga pitanja od lokalnog značaja. Veće gradske opštine (Barajevo, Grocka, Lazarevac, Mladenovac, Obrenovac, Sopot i Surčin) pored navedenih poslova prema Statutu Grada imaju znatno šire samoupravne nadležnosti koje se odnose na donošenje urbanističkih planova i prostorno planiranje i druge nadležnosti.⁹²

⁹¹ Ibid., str. 158-160.

⁹² Ibid., str. 158-160.

4.4. Grad Skoplje

Lokalna samouprava je jedna od temeljnih vrijednosti ustavnog poretka Makedonije. Ustav garantuje građanima pravo na lokalnu samoupravu, ustanovljava opštine kao jedinice lokalne samouprave, garantuje autonomiju u vršenju nadležnosti definisanih ustavom i zakonom, pravo na vlastite izvore finansiranja i sredstva državne potpore, te promovira neposrednu i predstavničku lokalnu demokratiju. (Poglavlje V. članovi 114-117. Ustava). Lokalna samouprava u Makedoniji se ostvaruje u 80 opština i Gradu Skoplju (Veliko Skoplje) sa 10 opština. Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi Makedonija je ratificirala 1997. godine. Značaj ratifikacije Povelje se ogleda u činjenici da prema Ustavu Makedonije (član 118), svi međunarodni dokumenti ratificirani u skladu sa ustavom predstavljaju dio unutrašnjeg pravnog poretka i ne mogu biti promijenjeni zakonima. Time je Evropska povelja o lokalnoj samoupravi utemeljena kao pravna osnova reforme i razvoja lokalne samouprave. Od 2008. godine su kroz realizaciju programa decentralizacije vlasti, koji je zasnovan na principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi prenesene su značajne nadležnosti sa državnog na lokalni nivo vlasti. Specifičnost provedene decentralizacije se ogleda u asimetričnim nadležnostima lokalnih vlasti a koje su uvjetovane multietničkom društvenom struktukrom i potrebom da se zaštite prava albanske nacionalne manjine. Kako bi se ojačala finansijska autonomija lokalnih vlasti u procesu reforme lokalne samouprave provedena je i fiskalna decentralizacija. Iako je postignut značajan napredak u provođenju reforme lokalne samouprave, administrativni kapaciteti velikog broja lokalnih zajednica su i dalje nerazvijeni. Pored toga, prisutna je velika razlika u razvijenosti opština i regija.⁹³

Makedonija ima monocentričnu regionalnu strukturu koja je zasnovana na dominaciji glavnog grada Skoplja (580.000 stanovnika) u kome je nastanjeno oko 40% ukupne urbane populacije, odnosno 29% ukupnog stanovništva zemlje. Trinaest gradova ima populaciju od preko 50.000 stanovnika.

Ustav Makedonije definiše Skoplje kao posebnu jedinicu lokalne samouprave čija će se organizacija urediti posebnim zakonom. Na temelju ustava, Zakonom o lokalnoj samoupravi iz (član 4) Skoplje je definisano kao posebna jedinica lokalne samouprave u kojoj se ostvaruju zajednički interesi građana a koji su determinisani posebnim statusom Skoplja kao glavnog

⁹³ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV, Odjeljenje društvenih nauka. Knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str. 59-60.

grada. Veliko Skoplje koje obuhvata deset opština je sastavni dio Grada Skoplja kao jedne od osam statističkih oblasti Makedonije. Reformom teritorijalne organizacije lokalne samouprave 2005. godine uspostavljen je deset opština (u odnosu na prethodnih sedam, formirane su dvije nove opštine i u grad je uključena jedna opština). Grad je u teritorijalnom obuhvatu proširen na ruralna područja, čime albanska zajednica čini preko 20% gradskog stanovništva. Skopska statistička oblast obuhvata sam Grad Skoplje u njegovim upravnim granicama s deset opština i njegovo regionalno okruženje koje čini sedam prigradskih opština.⁹⁴ Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi (Sl. glasnik, br. 5/2002) nadležnosti i funkcije Grada Skoplja se substancialno ne razlikuju od drugih jedinica lokalne samouprave. Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi (član 22) izvorne nadležnosti lokalnih samouprava obuhvataju sljedeće poslove:

- urbano planiranje i ruralni razvoj,
- zaštita okoline,
- lokalni ekonomski razvoj,
- komunalni poslovi i komunalna infrastruktura,
- kultura, sport i rekreacija,
- socijalna zaštita i briga o djeci,
- osnovno i srednje obrazovanje,
- primarna zdravstvena zaštita, zaštita od požara i
- zaštita građana i njihovih dobara u slučaju prirodnih nepogoda i ratnih razaranja.

Pored navedenih izvornih nadležnosti, prema članu 115. Ustava i članu 23. Zakona o lokalnoj samoupravi, država može na lokalne vlasti prenijeti vršenje dodatnih javnih poslova, uz obavezu osiguranja srazmjernih sredstava za njihovu realizaciju. Zakonom o Gradu Skoplju je uređena organizacija lokalne samouprave na području Grada kao jedinstvene teritorijalne, urbane i ekonomске jedinice, organizacija gradske uprave, finansiranje grada, oblici direktnе demokratije kao i podjela nadležnosti između grada i gradskih opština. Grad Skoplje i opštine na području grada na načelu subsidijarnosti dijele navedene nadležnosti, ali se nadležnosti Grada ne razlikuju od nadležnosti drugih opština, bez obzira na status posebne jedinice lokalne samouprave.⁹⁵

⁹⁴ Ibid., str. 59-60.

⁹⁵ Ibid., str. 59-60.

4.5 Grad Budimpešta

U Mađarskoj postoji 3.175 jedinica lokalne samouprave, koje se dijele u više kategorija: 2.846 su sela, zatim općine (velike i male), 306 su gradovi od kojih 23 grada imaju status i nadležnosti okruga, te Grad Budimpešta sa posebnim ustavnim statusom. Okruzi imaju status jedinica lokalne samoprave, ali istovremeno predstavljaju i oblike dekoncentracije državne uprave.⁹⁶

Između dvije razine lokalne samouprave (općina i okrug) ne postoji načelo hijerarhije. Svaki nivo vlasti ima jasno definirane nadležnosti. Općine i gradovi kao primarne jedinice lokalne samouprave osiguravaju širok spektar javnih usluga i obavljaju sve javne poslove poslove koji nisu zakonom zabranjeni a od interesa su za stanovništvo lokalnih zajednica. Zakonom o lokalnoj samoupravi su definirani obavezni poslovi općina i gradova, (vodosnabdijevanje, predškolsko obrazovanje, osnovno obrazovanje, primarna zdravstvena zaštita, javna rasvjeta, lokalne ceste, zaštita prava manjina). Jedinice lokalne samouprave su statusno izjednačene ali mogu obavljati različite vrste poslova, ovisno o njihovim kapacitetima i potrebama građana. Tako gradovi imaju šire nadležnosti koje obuhvataju zaštitu od požara i pružanje određenih socijalnih usluga. Veliki gradovi (preko 50.000 stanovnika) imaju status i nadležnosti okruga. Okruzi, koji u teritorijalnoj organizaciji vlasti u Mađarskoj imaju dugu tradiciju, na načelu supsidijarnosti obavljaju poslove od regionalnog značaja i eventualno one javne poslove koje općine i gradovi na njihovom području nisu u stanju samostalno vršiti. Ti poslovi pretežno obuhvataju bolnice, srednje obrazovanje, muzeje, pozorišta, biblioteke i druge kulturne ustanove.⁹⁷

Budimpešta kao glavni grad Mađarske s 1,7 miliona stanovnika je u sistemu lokalne samouprave (osim u periodu 1945–1990) uvijek imao poseban ustavni status. Sadašnji sistem organizacije lokalne samouprave u Budimpešti je rezultat procesa decentralizacije i dekoncentracije političke vlasti koja je u procesu demokratske tranzicije provedena 90-tih godina 20. stoljeća. Ustav Mađarske (poglavlje IX) kao teritorijalne jedinice u Mađarskoj određuje okruge, gradove, općine i Glavni grad sa administrativnom podjelom na distrikte. Pored ustava, sistem lokalne samouprave je uređen Zakonom o lokalnoj samoupravi i Zakonom o izboru lokalnih predstavničkih tijela i gradonačelnika. Poseban status Budimpešte se u tom

⁹⁶ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV, Odjeljenje društvenih nauka. Knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str. 52-54.

⁹⁷ Ibid., str. 52-54.

periodu ogledao u jedinstvenom načinu izbora Gradske skupštine. Od ukupnog broja zastupnika u Gradskoj skupštini (88), 66 zastupnika je birano neposredno od strane građana na prostoru grada kao jedinstvene izborne jedinice, a 22 zastupnika su delegirala predstavnička tijela distrikta. U posebnom članu Zakona o lokalnoj samoupravi (član VII) je definisan poseban status Grada Budimpešte, te je u članu 68. Zakona naloženo državnom parlamentu da zbog posebne uloge glavnog Grada usvoji poseban Zakon o glavnom Gradu. Zakon o glavnom Gradu je donesen 12. juna 1991. godine. Izmjenama Zakona 1994. godine je uređena administrativna struktura, način izbora organa grada i organizacija lokalne samouprave u cjelini.⁹⁸

Lokalna samouprava u Budimpešti je organizovana na dva nivoa. Prvi nivo predstavlja Grad Budimpeštu kao jedinstvenu jedinicu lokalne samouprave. Drugi nivo predstavljaju 23 distrikta na prostoru grada sa određenim samoupravnim nadležnostima. Grad u cjelini i distrikti predstavljaju samostalne samoupravne jedinice sa vlastitim nadležnostima i funkcijama. Grad prema Zakonu ima nadležnosti okruga. U osnovi te nadležnosti obuhvataju:

- planiranje razvoja grada,
- zaštita i održavanje kulturno historijskih spomenika i građevina,
- poslovi vezani za stanovanje,
- pomoć u slučaju prirodnih nepogoda i
- zaštita od poplava, snabdijavenje energentima, vodosnabdijevanje, odvod otpadnih voda, smeća, javna groblja u nadležnosti grada, mostovi, javni prijevoz, regulacija saobraćaja, parking prostori, planovi razvoja turizma, zaštita potrošača, tržnice u djelomičnom ili potpunom vlasništvu grada ... (komunalne poslove koji prevazilaze kapacitete distrikta, odnosno koji se protežu na prostoru više od jednog distrikta u sastavu grada).

U posebnim okolnostima posebnim sporazumom distrikti mogu vršiti i nadležnosti grada. Sa druge strane grad može vršiti i određene poslove koje su nadležnosti distrikta ako je to opravdano potrebama stanovništva. Prenosi nadležnosti između distrikta i Grada se regulišu posebnim sporazumom.⁹⁹

⁹⁸ Ibid., str. 52-54.

⁹⁹ Ibid., str. 52-54.

Organi Grada

Najznačajniji organ odlučivanja Grada je predstavničko tijelo građana, Glavna skupština koja odlučuje o najvažnijim pitanjima iz samoupravne nadležnosti Grada. Članovi Gradske skupštine se biraju na prostoru grada koji čini jednu izbornu jedinicu i broji 33 zastupnika. Sjednicama Gradske skupštine prisustvuju i 23 predstavnika distrikta, koji nemaju pravo glasa. Distrikti u sastavu grada imaju neposredno izabrana predstavnička tijela koja odlučuju o pitanjima iz samoupravne nadležnosti distrikta. Predstavnička tijela na nivou grada i distrikta formiraju odbore. Odbori pripremaju odluke i nadziru njihovo provođenje nakon što ih donesu predstavnička tijela. Glavna skupština Budimpešte samostalno donosi odluku o broju i strukturi odbora, sa izuzetkom odbora za finansije kojeg je prema Zakonu o lokalnoj samoupravi obavezna formirati. Glavni organ izvršne vlasti je Gradonačelnik koji predsjedava radom Glavne skupštine, provodi politiku i odluke koje doneše Glavna skupština, kao i poslove prenesene od države. Ima četiri zamjenika koji se biraju iz reda zastupnika u Gradskoj skupštini. Gradonačelnik Grada, zastupnici Gradske skupštine, načelnici distrikta i članovi predstavničkih tijela na nivou distrikta se biraju neposredno na izborima od strane građana.¹⁰⁰

4.6.1. Grad Beč

Austrija je savezna republika sa devet federalnih jedinica (pokrajina) i 2.357 lokalnih samoupravnih jedinica koje u prosjeku imaju 3.400 stanovnika. Lokalna samouprava u Austriji ima dugu tradiciju. Prvi zakon o lokalnoj samoupravi je usvojen 1849. godine, a nastao je kao izraz zahtjeva građana na pravo da odlučuju o pitanjima od njihovog neposrednog interesa. Austrija je 1988. godine ratificirala Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi. Pravo na lokalnu samoupravu je zagarantirano saveznim ustavom a organizacija lokalne samouprave je zbog federalnog državnog uređenja detaljnije uređena na razini saveznih pokrajina. Pokrajine su samostalne u teritorijalnoj organizaciji lokalne samouprave. Pokrajine su administrativno podijeljene na upravne okruge (Bezirke), koji nemaju samoupravne nadležnosti već predstavljaju oblike dekoncentracije pokrajinskih uprava, te općine kao jedinice lokalne samouprave. Sve jedinice lokalne samouprave su prema ustavu statusno izjednačene, mada se značajno razlikuju poslovi koje obavljaju. Poseban samoupravni status imaju veliki gradovi kao gradovi sa vlastitim statutima. Gradovi sa vlastitim statutima se mogu formirati u općinama

¹⁰⁰ Ibid., str. 52-54.

koje imaju preko 20.000 stanovnika, uz saglasnost savezne vlade. U Austriji 15 velikih gradova ima taj status. Gradovi sa vlastitim statutima imaju posebnu upravnu organizaciju i šire samoupravne nadležnosti, a obavljaju i poslove upravnog okruga (Bezirk-a). Grad Beč sa najmanjom površinom, a najvećim brojem stanovnika od svih saveznih pokrajina (1,8 miliona) ima poseban ustavni status. Istovremeno predstavlja pokrajinu (od 1922. godine) i jedinicu lokalne samouprave. Poseban status Grada Beča podrazumijeva da Beč u vršenju svojih nadležnosti objedinjuje ustavom definisane nadležnosti i poslove pokrajine, upravnih okruga i jedinice lokalne samouprave. Na taj način je u Gradu Beču koncentrirana značajna politička moć u vršenju vlasti.¹⁰¹

Gradska uprava

Specifičan status Grada Beča se ogleda i u jedinstvenoj organizaciji organa vlasti. Bečka gradska skupština je najviši organ odlučivanja o nadležnostima grada kao jedinice lokalne samouprave. Članovi Gradske skupštine istovremeno su i zastupnici Pokrajinske skupštine (Landtag). Razlika je u tome što se na sjednicama Gradske skupštine odlučuje isključivo o pitanjima iz nadležnosti grada, a ne sjednicama Pokrajinske skupštine o pitanjima iz nadležnostima Beča kao jedne od devet saveznih pokrajina. Gradska skupština ima 100 zastupnika koji se biraju neposredno na izborima na period od pet godina. Gradska skupština bira gradonačelnika i njegovog zamjenika. (ne obavezno iz reda gradskih vijećnika), gradske i pokrajinske ministre koji su istovremeno i članovi Gradskog senata i vlade Pokrajine Beč. Gradonačelnik je istovremeno i predsjednik Vlade Savezne pokrajine Beč. Gradom upravlja Magistrat pod rukovodstvom Gradonačelnika, gradskih resornih ministara i direktora Magistrata, koji je ujedno i ministar Pokrajinske uprave.¹⁰²

Teritorijalna organizacija

Grad Beč je administrativno podijeljen na 23 općine ili gradska upravna okruga (Bezirke). Status i funkcije gradskih općina su različite u odnosu na druge općine i upravne okruge. Gradske općine koji nemaju status pravnih lica, već obavljaju one poslove koje na njih prenese gradska uprava. Glavni organ odlučivanja je Okružni savjet (Bezirksrat) koji broji između 40 i 60 neposredno izabralih predstavnika građana. Okružni savjet bira predsjednika okruga koji ima izvršnu funkciju. Opštinski izbori se održavaju istovremeno sa izborima za

¹⁰¹ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV, Odjeljenje društvenih nauka. Knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str. 55-56.

¹⁰² Ibid., str. 56.

Gradsku, odnosno Pokrajinsku skupštinu. Nadležnosti opština se definisane statutom grada a obuhvataju poslove: obdaništa, javnu rasvjetu, škole, održavanje lokalnih puteva, tržnice i druge poslove od neposrednog interesa za stanovnike opštine. Sredstva za vršenje poslova iz nadležnosti gradskih opština se osiguravaju u gradskom budžetu i u prosjeku iznose između 1,5 i 2% ukupnog budžeta Grada Beča.¹⁰³

4.6.2 Grad Tirana

Početkom 90-ih godina XX stoljeća Albanija je započela proces demokratske tranzicije, s političkim opredjeljenjem da postane punopravna članica Evropske unije. Članicom Vijeća Evrope je postala 1995. godine. Državni parlament je 1998. godine usvojio novi demokratski Ustav, kojim je prvi put u historiji zagarantovano pravo na lokalnu samoupravu. Albanija je 1999. godine u cijelosti ratificirala i Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi. Time je stvorena pravna osnova za decentralizaciju državne vlasti i za razvoj lokalne samouprave na evropskim standardima. Kako bi se postigao taj cilj, 90-ih godina 20. stoljeća je u okviru širokog nacionalnog programa decentralizacije započeo proces reforme i reorganizacije lokalne samouprave. U procesu decentralizacije vlasti u Albaniji prepoznatljive su tri faze. U prvoj fazi, početkom 1992. godine je provedena administrativno-teritorijalna podjela države na 36 okruga, 43 opštine i 314 komuna koje su obuhvatale ruralna područja. Prihvaćanjem principa „lokalne autonomije“ u ovoj fazi reforme javne uprave započeo je proces političke i administrativne decentralizacije vlasti. Osnovano je i 12 prefektura (regija), kao oblika dekoncentracije državne uprave. Regije su uspostavljene kao administrativno-teritorijalni entiteti koji obuhvataju više opština i komuna povezanih geografskim, ekonomskim i tradicionalnim obilježjima i zajedničkim interesima. U svakoj regiji centralna vlada postavlja prefekta koji nadzire rad regionalnih vlasti, te se regije često nazivaju i prefekturama.¹⁰⁴

Druga faza decentralizacije vlasti u Albaniji je pokrenuta 1998. godine, usvajanjem novog Ustava, te ratifikacijom Evropske povelje o lokalnoj samoupravi 1999. godine, čime je stvorena osnova donošenje „Nacionalne strategije decentralizacije“ 2000. godine. Lokalna samouprava se ostvaruje u općinama i regijama. (član 108. Ustava). Albanija je u ovom periodu

¹⁰³ Ibid., str. 56.

¹⁰⁴ Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E., (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV, Odjeljenje društvenih nauka. Knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str. 57-58.

bila administrativno podijeljena na 12 regija (quarku), 36 okruga u okviru kojih se nalaze 373 lokalne upravne jedinice, odnosno opštine (bashkia) i komune. Sveobuhvatnom teritorijalnom reformom lokalne samouprave 2014. godine broj općina i komuna je smanjen na 61 općinu koje u prosjeku imaju oko 49.000 stanovnika i spadaju u najmnogoljudnije u Evropi. Novi Zakon o lokalnoj samoupravi, donesen 2015. godine je nakon provedene teritorijalne reforme stvorio pravnu osnovu za razvoj lokalne samouprave na načelima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. (Zakon o lokalnoj samoupravi, br. 139/2015) Općine kao primarne samoupravne jedinice su podijeljene na sela s određenom mjesnom samoupravom, dok se u urbanim (gradskim) općinama mogu osnivati gradske četvrti kao oblici dekoncentracije gradske uprave na čijem čelu se nalaze načelnici imenovani od strane gradonačelnika. Drugi nivo lokalne samouprave čini 12 regija (qarku). Najznačajniji organ regija je Regionalno vijeće koje čine delegirani predstavnici općina. Okruzi su zadržani kao teritorijalne jedinice, ali su im oduzete najznačajnije upravne funkcije. U ovoj fazi je započeo i proces fiskalne decentralizacije. Opštine i komune su gotovo u cijelosti oslonjene na državna davanja, koja u prosjeku čine 95% njihovih ukupnih sredstava. Ukupni izdaci lokalnih zajednica čine u prosjeku tek oko 21% ukupnih državnih izdataka, odnosno oko 6% bruto društvenog proizvoda. U izvorne nadležnosti općina spadaju poslovi koji se odnose na infrastrukturu i javne usluge, lokalni ekonomski razvoj, socijalne, kulturne i rekreativne potrebe građana. Opštine i komune su nadležne i za održavanje javnog reda i sigurnosti građana. Poslove iz oblasti primarne zdravstvene zaštite, zaštite okoline, socijalne pomoći i obrazovanja obavljaju u saradnji s višim vlastima. Opštine i komune imaju predstavnička vijeća neposredno izabrana od strane građana. Načelnici opština i komuna se također biraju neposredno od strane građana. Za razliku od lokalnih vijeća, regionalna vijeća se biraju posredno. Regionalna vijeća čine načelnici opština i komuna te predstavnici lokalnih vijeća unutar svake regije. Lokalne jedinice su zastupljene u regionalnim vijećima proporcionalno njihovom broju stanovnika, s tim da svaka lokalna jedinica ima najmanje jednog predstavnika u regionalnom vijeću.¹⁰⁵

Tirana, kao glavni grad države s 536.998 stanovnika (prema popisu iz 2011. godine) prema posebnom Zakonu iz 2000. godine ima poseban status. Tirana pored statusa grada predstavlja istovremeno i jednu od 12 regija (Regija Tirana) i s 12 predstavnika (uključujući gradonačelnika) je zastupljena u Regionalnom vijeću. Međutim za razliku od glavnih gradova drugih država jugoistočne Evrope, grad Tirana nema šire samoupravne nadležnosti. U pogledu finansija, Tirana kao glavni grad nema dodatne finansijske i fiskalne nadležnosti i instrumente,

¹⁰⁵ Ibid., str. 57-58.

te se u tom pogledu ne razlikuje od ostalih urbanih opština. Poseban status Tirane se prvenstveno ogleda u organizaciji subgradske uprave. Tirana je administrativno podijeljena na jedanaest distrikta kao općinskih jedinica. Za razliku od drugih gradova, načelnici 11 gradskih općina kao i općinske skupštine se biraju neposredno od strane građana. Općinske vlasti u Tirani obavljaju određene administrativne poslove, ali su u pogledu nadležnosti podređene Gradskom vijeću i gradonačelniku.¹⁰⁶

4.6.3 Grad Sarajevo

Grad Sarajevo kao glavni grad SR Bosne i Hercegovine prema ustavu iz 1974. godine imao je status posebne društveno-političke zajednice. Od deset opština u sastavu Grada, šest je bilo gradskih (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilići i Vogošća), a opštine Pale, Hadžići, Ilijaš i Trnovo su bile prigradske. Promjene u teritorijalnoj organizaciji i zakonskoj poziciji Grada Sarajeva su izvedene tokom 90-ih godina XX stoljeća.

Sadašnja ustavno-zakonska pozicija Grada Sarajeva je zapravo rezultat nepovoljnih društveno-historijskih okolnosti tokom 90-ih godina XX stoljeća.¹⁰⁷

Nakon što je na dijelu Bosne i Hercegovine u toku rata (mart 1994. godine) uspostavljena Federacija Bosne i Hercegovine, gradovi prema Ustavu Federacije BiH nisu bili predviđeni kao jedinice lokalne samouprave. Kao instrument provedbe Dejtonskog mirovnog sporazuma 1997. godine donesen je “Sporazum o oživotvorenju Federacije Bosne i Hercegovine”. Ovim sporazumom uspostavljen je Grad Mostar sa šest opština. Na osnovu ovog sporazuma dopunjeno je Ustav Federacije BiH. Radi se o amandmanu XVI o gradskim vlastima, prema kojem “...za područje dvije ili više opština koje su urbano i teritorijalno povezane svakodnevnim potrebama građana, formira se grad kao jedinica lokalne uprave i samouprave”. Ovim amandmanom na Ustav definisane su i osnovne nadležnosti grada, koje obuhvataju:

- finansije i poresku politiku, u skladu sa federalnim i kantonalnim zakonom;
- zajedničku infrastrukturu;
- urbanističko planiranje;
- javni promet i

¹⁰⁶ Ibid., str. 57-58.

¹⁰⁷ Sadiković, E., (2022). Glavni gradovi u nacionalnim sistemima lokalne samouprave – komparativna analiza Sarajeva. Posebno izdanje ANUBIH CCIV, CIRLR 1, str. 161.

- druge nadležnosti koje gradu povjeri kanton, odnosno opštine. Na osnovu navedenog amandmana u Federaciji BiH su kantonalnim ustavima osnovana dva grada kao jedinice lokalne samouprave: Grad Mostar sa šest općina i Grad Sarajevo sa četiri općine u njegovom sastavu.¹⁰⁸

Teritorijalna organizacija

Prema Ustavu Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Kantona Sarajevo, Grad Sarajevo je glavni grad Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i sjedište Kantona Sarajevo. U procesu transformacije političkog sistema Bosne i Hercegovine na prostoru Sarajeva osnovana su tri nivoa vlasti: opštinska, gradska i kantonalna. U Kantonu Sarajevo, ustavom Kantona osnovan je Grad Sarajevo kao jedinica lokalne samouprave koju čine četiri općine.¹⁰⁹ Time je nakon administrativne podjele jedinstvenog prostora grada međuentitetskom linijom razgraničenja izvršena redukcija jedinstvenog urbanog prostora, na način da su općine Iličić i Vogošća ostale izvan sastava Grada Sarajeva kao jedinice lokalne samouprave.¹¹⁰

Institucije grada

Grad Sarajevo ima specifičnu institucionalnu strukturu. Ta specifičnost se ogleda u načinu konstituiranja gradskih organa. Organi Grada Sarajeva su Gradsko vijeće, gradonačelnik, Gradski savjet i Gradska uprava. Gradsko vijeće sastoji se od 28 vijećnika. Svako općinsko vijeće općina koje čine grad bira sedam delegata u Gradsko vijeće iz reda općinskih vijećnika, s tim da pripadnicima konstitutivnih naroda i ostalih pripada najmanje 20% mjesta u Gradskom vijeću, bez obzira na izborne rezultate. Gradonačelnika bira Gradsko vijeće. Postojeći model izbora gradskih organa bitno reducira njihovu legitimnu demokratsku osnovu.¹¹¹

Model organizacije i zakonske pozicije Grada Sarajeva u cjelini nema komparativno uporište u organizaciji glavnih gradova zemalja okruženja. Institucionalna organizacija grada je u mnogim aspektima suprotna načelima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. To se prije

¹⁰⁸ Ibid., str. 161.

¹⁰⁹ U Kantonu Sarajevo općine Centar, Novi Grad, Novo Sarajevo i Stari Grad čine Grad Sarajevo kao jedinicu lokalne samouprave. Ustav Kantona Sarajevo. Amandmani I, II i XII. 162 Posebna izdanja ANUBiH CCIV, CIRLR 1, str. 151–165.

¹¹⁰ Sadiković, E., (2022). Glavni gradovi u nacionalnim sistemima lokalne samouprave – komparativna analiza Sarajeva. Posebno izdanje ANUBiH CCIV, CIRLR 1, str. 161.

¹¹¹ Ibid., str. 162.

svega odnosi na činjenicu da građani Grada Sarajeva nemaju mogućnost neposrednog izbora svojih predstavnika u Gradskom vijeću kao najvišem organu odlučivanja o pitanjima iz nadležnosti grada. Osnivanjem grada na prostoru četiri općine reducirana je njegova urbana cjelina. Ovakvom teritorijalnom organizacijom izgubljena je njegova teritorijalna, kulturna i ekonomska cjelovitost. Sarajevo kao “grad u Kantonu” ima znatno ograničene nadležnosti u vršenju javnih poslova. Kanton Sarajevo kao federalna jedinica na osnovu Ustava Federacije BiH obavlja većinu nadležnosti koje je imao Grad Sarajevo. U odnosima između općinskih, gradskih i kantonalnih vlasti često je prisutan problem nejasne podjele nadležnosti.¹¹²

¹¹² Ibid., str. 162.

5. ZAKLJUČAK

Polazeći od činjenice da je Sarajevo glavni grad Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine i da je opće prihvaćeno mišljenje da je potrebna dogradnja u definisanju statusa i položaja Grada, neophodno je pristupiti izmjeni ustava i zakona regulišu nadležnosti Grada Sarajeva. Time bi se gradu Sarajevu osigurao najviši stepen samouprave i autonomije. Gradu Sarajevu treba vratiti posebna ovlaštenja u oblasti političkog, upravnog i normativnog regulisanja. Ustavna pozicija grada Sarajeva nije uskladena sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi što predstavlja veliku prepreku u nastojanju da se grad Sarajevo razvija i približi modernim gradovima Evropske unije. Izabrani zvaničnici se deklarativno zalažu za ulazak Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, međutim do danas Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine, nije usvojila Zakon o glavnom gradu, koji bi riješio status glavnog grada. Nisu usvojene izmjene postojećih zakona, kako bi se izvršila brža i efikasnija harmonizacija (usklađivanje) zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa propisima i standardima Evropske unije.

U cilju efikasnijeg funkcionisanja grada Sarajeva treba preciznije regulisati nadležnosti između različitih nivoa vlasti. Precizirati odnos između grada, centralnih, kantonalnih i lokalnih nivoa vlasti.

Grad Sarajevo, kao glavni grad moderne Bosne i Hercegovine, mora imati efikasnu administraciju, kreativan menadžment, sposoban da odgovori na zahtjeve ekonomskih integracija, regionalne saradnje, tržišne ekonomije i sve brojnije zahtjeve građana i njihovih udruženja.

Predstavnici Grada Sarajeva, intelektualci, univerzitetski profesori, akademici i političke partije, dugi niz godina ukazuju da je potrebno da se određene nadležnosti i prava sa viših nivoa vlasti prenesu na Grad Sarajevo. Ovdje treba istaknuti i probleme finansiranja Grada. Kako bi Grad imao efikasniji sistem finansiranja, kroz uspostavu vlastitih izvora prihoda, nivo efikasnosti u pružanju javnih usluga i održivost ekonomskog razvoja, bili bi daleko ispred današnjeg. Sve to je moguće postići ako prihvatimo činjenicu da je Glavni grad Bosne i Hercegovine centar ekomske transformacije i mora imati dobru infrastrukturu i administrativne uslove prihvatljive za strane investitore.

U većini evropskih zemalja i zemljama okruženja, glavni gradovi imaju ustavom i zakonom propisan status. Grad ne može izvršavati svoje funkcije, bez postojanja institucionalne strukture koja će biti na raspolaganju savremenom čovjeku. Na osnovu značaja i ustavom određenog statusa moderne evropske države imaju posebne zakone o glavnom gradu.

U državama koje imaju dvostepeni sistem teritorijalne organizacije lokane samouprave, glavni grad na osnovu svog posebnog statusa utvrđenog zakonom o glavnom gradu, objedinjuje funkcije i nadležnosti oba nivoa vlasti i pod direktnom su supervizijom državnih vlasti, primjer je uređenje Grada Zagreba.

Nadležnosti glavnih gradova obuhvataju sve javne poslove od interesa za građane kao i posebne nadležnosti koje su date gradu ustavom i zakonom. Javne poslove iz nadležnosti grada samostalno vrše organi grada. Gradska skupština (u Gradu Sarajevu Gradsko vijeće Grada Sarajeva) odlučuju o svim pitanjima iz nadležnosti grada, s obzirom da je gradska skupština, kao predstavničko tijelo, neposredno izabrano od strane građana, na slobodnim tajnim i neposrednim izborima (to se ne može reći za Gradsko vijeće Grada Sarajeva). Nosioci izvršne vlasti su gradonačelnici, koji objedinjuju političko-izvršnu funkciju. Gradonačelnici su inicijatori razvojne politike iz nadležnosti grada, ali su obavezni da provode politiku koju usvoji gradska skupština.

Gradonačelnici se u većini zemalja iz našeg okruženja biraju neposredno od strane građana. Ovakav vid izbora primjenjuje se u gradu Ljubljani, gradu Zagrebu, gradu Beogradu, gradu Skoplju i gradu Tirani. Mogu se navesti drugačiji postupci i primjeri za izbor gradonačelnika kao što je naprimjer grad Beč, u kojem Gradska skupština bira gradonačelnika iz reda članova Gradske skupštine, ali i drugih koji nisu članovi Gradske skupštine. Gradonačelnik Grada Sarajeva i Gradsko vijeće Grada Sarajeva bi se trebali birati direktno od strane građanki i građana. Međutim ako vidimo poziciju i perspektive Sarajeva u odnosu na Beč, onda dolazimo do zaključka, da direktni izbor gradonačelnika, sam po sebi nije garancija za bolji, brži i uspješniji razvoj.

LITERATURA

1. Sadiković, E. (2014). Evropa regija-kohezijska politika EU i Zapadni Balkan. TKD Šahinpašić, Sarajevo.
2. Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E. (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija. Posebna izdanja, knj. CLXXXIV. Odjeljenje društvenih nauka, knj. 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
3. Zbornik radova (2022). Političko-pravni i zakonski položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije. ANUBiH posebno izdanje, knj. CCIV 2022, Sarajevo.
4. Pejanović, M. (2015). Društveno-istorijski razvoj lokalne samouprave u XX stoljeću, Država Bosna i Hercegovina i demokratija. University-press Magistrat-izdanje, Sarajevo.
5. Komšić, I. (2006). Preživljena zemlja – Tko je, kada i gdje dijelio BiH. Prometej, Zagreb.
6. Milidragović, D. (1984). Komunalno uređenje grada Sarajeva. Novinsko izdavačka organizacija Službeni list SRBiH, Sarajevo.
7. Pejanović, M., i Šehić, F. (2016). Daytonski mirovni sporazum i budućnost BiH, ANUBiH, Sarajevo.
8. Aganović, M. (1996). Razvoj i životne dileme grada Sarajeva, Direkcija za obnovu i razvoj grada Sarajeva, Sarajevo.
9. Aganović, M., i dr. (2000). Sarajevo – grad i regija u vremenu i prostoru. Akademija nauka i umjetnosti BiH – Univerzitet u Sarajevu – Skupština Grada Sarajeva, Sarajevo.
10. Bublin, M. (2019). Sarajevo grad budućnosti. Štamparija Fojnica.
11. Begić, K. (1997). Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Dayontskog mirovnog sporazuma. Bosanska knjiga, Sarajevo.
12. Donia, R. (2006). Sarajevo – biografija jednog grada. Institut za istoriju, Sarajevo.
13. Ibrahimagić, O. (2009). Državni i politički razvitak Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
14. Imamović, M. (1998). Historija Bošnjaka. Bošnjačka zajednica kulture Preporod. Pressmagistrat izdanje, Sarajevo.
15. Pejanović, M. (2015). Država Bosna i Hercegovina i demokratija. IKD University Press – magistrat izdanje, Sarajevo.

16. Pejanović, M. i Sadiković, E. (2012). Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini. TKO Šahinpašić, Sarajevo.
17. Pejanović, M. (2021). Državnost BiH u XX i XXI stoljeću. University Press, Sarajevo.

DOKUMENTI, INFORMACIJE, DRUGI IZVORI

1. Ustav Bosne i Hercegovine (www.ccbh.ba/bos)
2. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine (www.fbihvlada.gov.ba)
3. Ustav Kantona Sarajevo (<http://skupstina.ks.gov.ba/content/ustav-kanton-sarajevo>)
4. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi (www.conventions.coe.int)
5. Vijeće Evrope (2007). Deklaracija o principima organizacije glavnih gradova Centralne i Jugoistočne Evrope, Vijeće Evrope
6. Izborni zakon Bosne i Hercegovine (www.izbori.ba)
7. Zakon o lokalnoj samoupravi („Službene novine kantona Sarajevo“, broj 14/00)
8. Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 49/06 i 51/09)
9. Zakon o osnovama lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 6/95)
10. Statut Grada Sarajeva („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/23)
11. Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji Bosne i Hercegovine
12. Amandman LII na Ustav Kantona Sarajevo, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 31/17
13. Amandmani I-XIII na Ustav Kantona Sarajevo, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 16/97
14. Grad Sarajevo (1978) Statut grada Sarajeva, Sarajevo
15. Grad Sarajevo (1986) Društveni plan grada Sarajeva za period od 1986. do 1990., Sarajevo
16. Grad Sarajevo (1986) Dugoročni društveni plan grada Sarajeva za period od 1986. do 2000, Sarajevo
17. Grad Sarajevo (1986) Prostorni plan grada Sarajeva 1986-2000, odnosno 2015., Sarajevo
18. Grad Sarajevo (1988) Sarajevo u socijalističkoj revoluciji 1943-1950
19. Grad Sarajevo (1990) Sarajevo u socijalističkoj revoluciji 1950-1963

20. Izmjenama Zakona o glavnom gradu Republike Slovenije 2010. Ljubljana
21. Izmjene Zakon o glavnom Gradu Republike Mađarske, 1994, Budimpešta Sarajevo
grad i regija u vremenu i prostoru 133 Izvori
22. Kanton Sarajevo (2007) Zakon o lokalnoj samoupravi
23. Pravni položaj grada Sarajeva <http://sarajevo.ba/pravni-polozaj-grada-3/>
24. Prečišćeni tekst Statuta grada Sarajeva, od 9. oktobra 2008. godine.
25. Prostorni plan Kantona Sarajevo 2003-2023, Kanton Sarajevo, Sarajevo
26. Protokol o organizaciji Sarajeva: kanton, grad, distrikt. Sarajevo
27. Skupština grada Sarajeva (1991) Analiza teritorijalne organizacije grada Sarajeva,
Zavod za planiranje razvoja Sarajeva, Sarajevo
28. Sl. list Grada Beograda, br. 39/08, 6/10, 2313, Beograd
29. Službena stranica Grada Beograda: <http://www.beograd.rs/lat/>
30. Statut grada Ljubljana, Ljubljana
31. Statuta Grada Zagreba, Službeni glasnik Grada Zagreba 19/99, Zagreb
32. Ustav Kantona Sarajevo, član 2, Službene novine Kantona Sarajevo, broj 1/96.
33. Ustav R Srbije, Sl. glasnik, br.98/2006, Beograd
34. Ustav Republike Albanije, Tirana
35. Ustav Republike Hrvatske, Zagreb
36. Ustav Republike Makedonije, Skoplje
37. Ustav Republike Slovenije, Ljubljana
38. Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Austrije 1849. Beč
39. Zakon o glavnom Gradu Republike Mađarske, 1991, Budimpešta
40. Zakon o glavnem gradu Republike Slovenije, Ljubljana
41. Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Albanije, br. 139/2015, Tirana
42. Zakon o lokalnoj samoupravi, Kanton Sarajevo, Sarajevo
43. Zakon o teritorijalnoj organizaciji, Sl. glasnik 129/07, Beograd
44. Zakona o Gradu Zagrebu, NN 119/14, Zagreb
45. Zakona o lokalnoj samoupravi Republike Mađarske, Budimpešta
46. Zakonom o glavnem gradu, Sl. Glasnik RS, 129/2007, 83/2014 i 101/2016, Beograd
47. Zakonom o lokalnoj samoupravi Republike Makedonije, Sl. glasnik, br.5/2002,
Skoplje
48. Zakonu o lokalnoj samoupravi Republika Srbija, Sl. glasnik 127/07 i 83/14, Beograd

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET
POLITIČKIH NAUKA
IZJAVA o autentičnosti radova

Stranica 1 od 1

Naziv odsjeka i/ili katedre: Politologija

Predmet: Završni magistarski rad

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Elvir Nišić

Naslov rada: Političke pretpostavke demokratizacije

Institucionalne organizacije Grada Sarajeva

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 72

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statuom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklusa studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam savjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za sticanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis

